

# Recht van spreken

## Bijlagen

BUNTSMA & VAN DOOREN

ADVOCATEN

Student:	Loraine de Koning
Studentnummer:	2054073
Opleiding:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys te
Tilburg	
Eerste afstudeerdocent:	mw. mr. M.M. Kok
Tweede afstudeerdocent:	dhr. mr. E.J. Nicolai
Opdrachtgever:	Buntsma & Van Dooren Advocaten te Breda
Afstudeermentor:	dhr. mr. M.A. Buntsma
Afstudeermentor:	mw. mr. M.C. Corbeij-Beukers
Afstudeerperiode:	7 september 2015 – 11 januari 2016
Plaats en datum:	Breda, 11 januari 2016

## Bijlage 1

*Een interview met mr. M.A. Buntsma (Buntsma & Van Dooren Advocaten te Breda) afgenomen op 2 november 2015 over het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces.*

**1. Heeft het spreekrecht naar uw mening geleid tot een verbetering van de positie van het slachtoffer?** Nee, de rechter is bereidwillig om het slachtoffer bij de toelichting van een vordering tot schadevergoeding het nodige te laten vertellen. Voordien kon tevens voldoende informatie worden opgenomen in de aangifte als het slachtoffer tot getuige werd benoemd.

**2. Vindt u dat volstaan wordt met de schriftelijke slachtofferverklaring (in 2004 landelijk ingevoerd)?** Nee, een brief waarin staat 'Ik vind het klote' komt anders over dan een slachtoffer die uitspreekt dat hij het klote vindt. Daarnaast kan iemand een spreker zijn, maar geen schrijver. In die zin is het podium breder geworden.

**3. Heeft het spreekrecht naar uw mening geleid tot een verandering van de rechtspositie van de verdachte?** Ja, de verdachte wordt nu veel meer geconfronteerd met de emoties van het slachtoffer. Soms betreft het ongeremde emoties. De verdachte moet de klap opvangen terwijl (nog) niet door de rechter is bepaald of hij schuldig is.

**4. Vindt u het terecht dat in de rechtszaal plaats is voor emoties?** Het hoort erbij, maar het heeft als onbedoeld neveneffect dat de verdachte nog meer verdachte wordt. De eis van de officier van justitie kan hoger zijn en de rechter is uiteindelijk ook maar een mens.

**5. Denkt u dat de rechter wordt beïnvloed door het spreekrecht?** Ik denk het wel. Op het moment dat mijn cliënt zich weert tegen het spreekrecht van het slachtoffer, dan grijpt de rechter in tegen mijn cliënt. Hij mag er niet direct op reageren. Iedereen mag wat doen met die emotie, maar mijn cliënt niet. Het is een frontale aanval op mijn cliënt. Het is de taak van de officier van justitie iets over mijn cliënt te zeggen. De officier van justitie zegt het omdat hij vindt dat het bewezen kan worden. De officier van justitie heeft juridische kennis en beschikt over het complete dossier. Een slachtoffer beschikt vaak niet over juridische kennis en het complete dossier. De rechter zou eigenlijk een introductie moeten houden voordat het slachtoffer spreekt. Bijvoorbeeld: "Wij gaan de zaak helemaal beoordelen en hebben op dit moment geen oordeel. U zult vanuit uw positie emoties hebben en die kunnen zich richten op de verdachte, maar de verdachte is verdachte en niet meer dan dat". De rechter kan het uitleggen aan het slachtoffer. De rechter kan het als het ware temperen. De rechter doet dit te weinig.

**6. Beïnvloedt het spreekrecht uw houding in uw hoedanigheid van advocaat?** Ja, het zit hem in het gedrang in de schoenen. Kromme tenen. Zoals de officier van justitie een bepaalde overtuiging heeft, zo kan ik hem als advocaat van de verdachte ook hebben. Op het moment dat mijn cliënt de laatste is die contact heeft gehad met het slachtoffer, dan is het voor de nabestaanden een simpele rekensom. Het spreekrecht belemmert mij in mijn verweer omdat ik het gevoel heb dat het 'not done' is na het spreekrecht van het slachtoffer vrijspreek te vragen aan de rechter.

**7. (Namens) uw cliënt mag (u) niet reageren op het spreekrecht. Wat vindt u daarvan?** Ik kan er indirect op reageren in mijn verweer, maar direct reageren heeft mijn voorkeur. Je moet het spreekrecht niet met hetzelfde vuur bestrijden door bijvoorbeeld op dezelfde toon te reageren als het slachtoffer. Als het een indrukwekkende verklaring was, dan zeg ik dat ook. Ik zal het niet bagatelliseren. Ik zeg bijvoorbeeld: "U geeft blijk van veel leed, maar de verdediging heeft het standpunt ingenomen dat mijn cliënt de dader niet kan zijn. Dat doet niet af aan het leed, maar behoort zich niet te richten op mijn cliënt." Als ik dit meteen zeg,

dan geef ik al een stuk weg aan de officier van justitie en dat lijkt me niet wijs. Op mijn moment kom ik er op terug en dat is meestal in mijn verweer. Het lijkt wel alsof het not done is om te discussiëren over het spreekrecht. Ik vind dat jammer. Een voorbeeld is de zaak *Trigger happy families*. Toen de nabestaanden van het slachtoffer gebruik maakten van het spreekrecht, werd gedaan alsof het slachtoffer nooit een vlieg kwaad deed. Vergelijk het spreekrecht met een begrafenis. Heb jij bij een begrafenis wel eens iets negatiefs gehoord over degene die is overleden?

**8. Beïnvloedt het spreekrecht naar uw mening de houding van uw cliënt?** Ja, ik heb wel eens meegemaakt dat een cliënt bij het laatste woord ter plekke bloed serieus zijn excuses aanbod. Bijvoorbeeld: "Ik heb u net gehoord, ik vind het verschrikkelijk." Ook vraag ik wel eens aan de rechter of mijn cliënt mag reageren. In sommige gevallen laat de rechter dat toe.

**9. Loopt uw cliënt het risico dat hij gestigmatiseerd wordt door het slachtoffer?** Ja, niet alleen in de rechtszaal. De media zitten er bovenop. Als het slachtoffer een indrukwekkend en emotioneel betoog houdt, dan wordt dat meteen opgepikt door de media. De media snoepen van ellende. Alles wordt uitvergroot. Mijn cliënt is verdachte en daar wordt uitgebreid over geschreven. Als er vervolgens emoties van het slachtoffer of nabestaanden bijkomen, die overigens heel begrijpelijk en gerechtvaardigd zijn, dan heeft mijn cliënt het nog zwaarder.

**10. Hoe bereidt u uw cliënt voor op een rechtszaak waarin hoogst waarschijnlijk gebruik wordt gemaakt van het spreekrecht?** Ik zeg tegen mijn cliënt dat hij moet luisteren, op geen enkele manier moet laten blijken wat hij vindt (zowel non-verbaal als verbaal). Ik zeg mijn cliënt ook dat er een moment kan komen dat hij toch moet reageren en dat moment is er als ik in de rechtszaal mijn cliënt verzoek te reageren.

**11. Grijpt u in als een slachtoffer spreekrecht uitoefent terwijl dit op grond van de wet niet is toegestaan?** Ja, want het is niet toegestaan. Als advocaat ben ik heel erg assertief als ik er iets van zeg. Het is niet altijd positief als ik er iets van zeg. Het wordt me niet in dank afgenomen. Ik let goed op of ik er wel of niet iets van moet zeggen. Ik neem dan mee dat het me niet in dank zal worden afgenomen. In de zaak *Schijn bedriegt* heb ik niet ingegrepen. Als ik ingrijp omdat de processuele orde zich daartegen verzet, dan maak ik mezelf niet geliefd bij de rechtbank. Iedereen zal water bij de wijn moeten doen. Het moet in balans blijven. Door niet in te grijpen, heb ik toegegeven aan de balans en dat is redelijk. Achteraf gezien denk ik dat het spreekrecht van invloed is geweest op de procesgang.

## Bijlage 2

*Een interview met mevrouw mr. M.C. Corbeij-Beukers (Buntsma & Van Dooren Advocaten te Breda) afgenomen op 2 november 2015 over het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces.*

**1. Heeft het spreekrecht naar uw mening geleid tot een verbetering van de positie van het slachtoffer?** Ja, er is sprake van genoegdoening voor een slachtoffer. Het slachtoffer wordt namelijk gehoord op het onderzoek ter terechtzitting en daardoor kan hij de verdachte zelf vertellen wat het strafbare feit met hem heeft gedaan. Ik denk dat voor het slachtoffer het doel is bereikt.

**2. Vindt u dat volstaan wordt met de schriftelijke slachtofferverklaring (in 2004 landelijk ingevoerd)?** Nee, het huidige spreekrecht is van toegevoegde waarde. Als je iets op papier zet, dan komt het namelijk niet altijd zo over als je het zegt. Op papier kun je emotie niet zien.

**3. Heeft het spreekrecht naar uw mening geleid tot een verandering van de rechtspositie van de verdachte?** Nee, het spreekrecht is een onderdeel van het rechtssysteem. Het slachtoffer kan dus vertellen wat hij voelt. Het gaat alleen maar over de gevolgen. Om die reden is het niet nadelig voor de rechtspositie van de verdachte en verandert zijn rechtspositie niet. Het gaat niet over bijvoorbeeld de bewezenverklaring.

**4. Vindt u het terecht dat in de rechtszaal plaats is voor emoties?** Ja, omdat het slachtoffer kan uiten wat hij voelt. Tevens geeft het slachtoffer niets aan over bijvoorbeeld de bewezenverklaring of de strafmaat. Het geven van spreekrecht aan het slachtoffer is naar mijn mening ruimte bieden voor emoties.

**5. Denkt u dat de rechter wordt beïnvloed door het spreekrecht?** In heel veel zaken ligt er een bekentenis van de verdachte en dat leidt dan tot een veroordeling. In die gevallen kan het huidige spreekrecht prima meegenomen worden.

**6. Beïnvloedt het huidige spreekrecht uw houding in uw hoedanigheid van advocaat?** Ja, de aanwezigheid van een slachtoffer op het onderzoek ter terechtzitting beïnvloedt mijn houding wel. Ik ben voorzichtig in mijn woordkeus als een slachtoffer in de rechtszaal zit. Het ligt er overigens aan om wat voor strafbaar feit het gaat. Van een diefstal van een telefoon word ik niet zo weemoedig. Als het gaat om een beroving, dan wel.

**7. (Namens) uw cliënt mag (u) niet reageren op het spreekrecht. Wat vindt u daarvan?** Geen probleem. Als het nodig is, dan verwijs ik ernaar in mijn pleidooi. Ik stip het aan als iemand iets zegt wat de verdediging zou kunnen raken. Wat ik doe op het moment dat het slachtoffer spreekrecht heeft uitgeoefend, is dat ik in mijn pleidooi nog even laat blijken dat ik het slachtoffer heb gehoord. Dit doe ik door te zeggen: "Zoals het slachtoffer al zei (...)".

**8. Beïnvloedt het huidige spreekrecht naar uw mening de houding van uw cliënt?** Ja, als sprake is van een bekende verdachte, dan denk ik dat het hem raakt. Een ontkennende verdachte zal het niet raken denk ik. Voor de bekende verdachte geldt dat ik denk dat het effect van het spreekrecht aanwezig kan zijn. Zelf heb ik een aantal keer gemerkt dat de verdachte de kans krijgt iets van het spreekrecht te zeggen of te vinden. Ik heb wel eens gezien dat een verdachte zich omdraaide en zijn excuses aanbood.

**9. Loopt uw cliënt het risico dat hij gestigmatiseerd wordt door het slachtoffer?** Nee, want het slachtoffer dat het spreekrecht uitoefent door te zeggen wat hij vindt en voelt, heeft geen enkele invloed op het bewijs of de rechtspositie van de verdachte.

**10. Hoe bereidt u uw cliënt voor op een rechtszaak waarin hoogst waarschijnlijk gebruik wordt gemaakt van het spreekrecht?** Ik bespreek met elke cliënt de gang van zaken ter zitting en de mogelijke aanwezigheid van het slachtoffer, alsook diens spreekrecht. Ik bespreek ook met cliënten het al dan niet geven van een reactie aan het slachtoffer, voor/tijdens/na de zitting.

**11. Grijpt u in als een slachtoffer spreekrecht uitoefent terwijl dit op grond van de wet niet is toegestaan?** Ik heb het nog niet meegemaakt, of ik heb het niet doorgehad. Als het naar mijn mening in het nadeel is van mijn cliënt, dan zou ik er wat van zeggen. Als het naar mijn mening niet in het nadeel is van mijn cliënt, dan zie ik het probleem niet. Ik sta stil bij het belang van mijn cliënt. Is het noodzakelijk om me hier over op te winden of geef ik al iets weg aan sympathie door te zeggen dat het spreekrecht niet uitgeoefend mag worden door het slachtoffer? Op het moment dat het slachtoffer iets raars zegt tijdens het uitoefenen van zijn spreekrecht, dan zou ik er wel iets van zeggen.

## Bijlage 3

*Een interview met mr. M.J. Crombach (TDNL Advocaten te Breda) afgenomen op 30 oktober 2015 over het huidige spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces.*

**1. Heeft het spreekrecht naar uw mening geleid tot een verbetering van de positie van het slachtoffer?** In het hele strafproces heeft het slachtoffer (formeel) bijna geen rol. Ik denk dat het meer symbolisch is. Het slachtoffer heeft het gevoel dat hij gehoord wordt en dat hij kan laten horen wat het met hem of haar gedaan heeft. In die zin denk ik dat het huidige spreekrecht voor het slachtoffer een verbetering kan zijn.

**2. Vindt u dat volstaan wordt met de schriftelijke slachtofferverklaring (in 2004 landelijk ingevoerd)?** Papier kent geen emoties. Het is natuurlijk een stuk moeilijker om op papier op te schrijven hoe je je voelt dan hoe je je uitdrukt in woorden. Ook non-verbaal kun je heel veel naar voren brengen, waardoor je laat blijken hoe je je voelt. Iets wat met papier niet kan. In die zin denk ik dat het spreekrecht iets toevoegt aan de schriftelijke slachtofferverklaring.

**3. Heeft het spreekrecht naar uw mening geleid tot een verandering van de rechtspositie van de verdachte?** Niet zo zeer de rechtspositie van de verdachte is veranderd, maar wat wel is veranderd is dat een rechter door het spreekrecht van een slachtoffer dingen hoort die hij voor het eerst hoort.

**4. Vindt u het terecht dat in de rechtszaal plaats is voor emoties?** Ja, omdat je met het spreekrecht het slachtoffer laat uiten wat hij voelt. Als advocaat van de verdachte heb ik het liever niet, omdat het misschien zelfs onbewust rechters kan beïnvloeden in een bepaald beslissingsproces en ik vind niet dat zoiets past in ons huidige strafrechtstelsel. Iemand kan vinden dat hij objectief is, maar bepaalde processen in je hersenen kun je niet tegengaan. Op het moment dat iemand een heel dramatische slachtofferverklaring opstelt en voordraagt, dan heeft dat invloed op je.

**5. Denkt u dat de rechter wordt beïnvloed door het spreekrecht?**

Zie het antwoord op vraag 4.

**6. Beïnvloedt het spreekrecht uw houding in uw hoedanigheid van advocaat?** Het is heel moeilijk om dat in zijn algemeenheid te zeggen. Het ligt aan de aard van de zaak en de houding van een slachtoffer. Als je een slachtoffer iets hoort zeggen, dan komt dat wel binnen. Het één komt harder binnen dan het ander.

**7. (Namens) uw cliënt mag (u) niet reageren op het spreekrecht. Wat vindt u daarvan?**

Op het moment dat het slachtoffer een verklaring voordraagt, dan vraagt de rechter meestal aan de verdachte "Wat vindt u daarvan?" Als ik iets kwijt wil, dan doe ik dat.

**8. Beïnvloedt het huidige spreekrecht naar uw mening de houding van uw cliënt?** Ja, De praktijk leert dat slachtoffers en verdachten het over het algemeen niet (helemaal) eens zijn over wat er is gebeurd. Op het moment dat een slachtoffer een verhaal 'te' dramatisch brengt of dingen vertelt die niet (helemaal) waar zijn, dan reageert een verdachte daar op. Een dergelijke reactie hoeft niet uitbundig te zijn, maar een verdachte reageert daar wel op. Het is afhankelijk van de situatie waarin je je bevindt. Een mooi voorbeeld is de zaak *Trigger happy families*. In deze zaak was sprake van een wisselwerking en daar zit je op dat moment niet op te wachten. Niet alle slachtoffers zijn alleen slachtoffers. Ik kan me goed voorstellen dat een verdachte op dat moment nog verbolgen is over wat er door een slachtoffer naar voren wordt gebracht. Ik sta zelden slachtoffers bij. Toevallig in deze zaak.

**9. Loopt uw cliënt het risico dat hij gestigmatiseerd wordt door het slachtoffer?** Het ligt er aan wie er allemaal aanwezig zijn op het onderzoek ter terechtzitting. Een slachtoffer dat in een rechtszaal zit, zit daar met een heel ander belang dan de verdachte. Een slachtoffer kan een verdachte een spreekwoordelijke trap nageven. Een soort laatste woord bovenop het dossier dat er al ligt. Als de rechtszaal vol zit met familie en pers, dan staat op dat moment niet ter discussie of waar is wat het slachtoffer zegt. Het slachtoffer krijgt een forum om bepaalde dingen te zeggen. De doorsnee burger is niet snel geïnteresseerd of dat waar is. Zeker als er sprake is van emoties, dan hebben mensen al gauw het idee dat het wel zal kloppen. In de zaak *Schijn bedriegt* werkten de media stigmatiserend naar de verdachten toe, maar ook naar het slachtoffer. Als ik buitenstaander in deze zaak was geweest, dan had ik op basis van alle media-aandacht eigenlijk geen aandacht besteed aan de hoofdverdachte en medeverdachten. Zij werden ondergesneeuwd door de berichten die over het slachtoffer zelf gingen. Alle aandacht was gefocust op hoe het slachtoffer aan zijn einde was gekomen en hoe zijn leven er voor zijn overlijden uitzag. Het lastige is dat de nabestaanden alleen boos kunnen zijn dat het lijk van het slachtoffer weggemaakt is en niet dat hij overleden is. Het is namelijk heel duidelijk dat het slachtoffer een natuurlijke dood is gestorven. Zoiets is heel moeilijk te scheiden, want voor je gevoel is dat met elkaar verbonden.

**10. Hoe bereidt u uw cliënt voor op een rechtszaak waarin hoogst waarschijnlijk gebruik wordt gemaakt van het spreekrecht?** Slachtofferverklaringen zijn doorgaans op voorhand beschikbaar. Die krijgt mijn cliënt uiteraard in de fase van de voorbereiding. Verder is het afhankelijk van de zaak en de proceshouding van cliënt. De één zal wel een reactie willen geven, de ander niet. In zijn algemeenheid denk ik dat er geen bijzonder uitgediepte voorbereiding aan vooraf hoeft te gaan.

**11. Grijpt u in als een slachtoffer spreekrecht uitoefent terwijl dit op grond van de wet niet is toegestaan?** In de zaak *Schijn bedriegt* greep ik niet in. Je moet soms niet te moeilijk doen. Als slachtoffers het prettig vinden om uit te spreken wat iets met hen heeft gedaan zonder dat dit nadelige gevolgen heeft voor de verdachte, dan moet daar ruimte voor worden gemaakt. Ik denk dat het spreekrecht in deze zaak niet van invloed is geweest op de strafmaat of iets dergelijks. Ook niet voor de medeverdachten. Ik zou er iets van zeggen als het spreekrecht naar mijn mening van invloed is op de strafmaat of iets dergelijks. Op het moment dat het spreekrecht niet botst met het belang van mijn cliënt, dan is er een kans dat je irritatie opwekt bij de rechtbank als je er iets van zegt. Ik hoef niet per se dwars te liggen alleen omdat ik die mogelijkheid heb. Op het moment dat ik van mening ben dat ik het spreekrecht niet kan gebruiken en het dus niet wil hebben, dan ga ik wel dwars liggen. Ik ben er om de belangen van mijn cliënt te behartigen. In de zaak *Schijn bedriegt* werd naar mijn mening een gekleurd beeld geschetst in het spreekrecht. Het is de vraag wat emotie veroorzaakt bij de nabestaanden. Ik kan me voorstellen dat de nabestaanden boos zijn (geweest) op het slachtoffer en dat kwam niet naar voren in het spreekrecht.

## Bijlage 4

*Een interview met mr. E.M.J. Thomas (TDNL Advocaten te Breda) afgenomen op 30 oktober 2015 over het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces.*

**1. Heeft het spreekrecht naar uw mening geleid tot een verbetering van de positie van het slachtoffer?** Ja, ik denk dat het zeker tegemoet komt aan een wens die bij (veel) slachtoffers leeft. Ik zie het als een bijdrage aan het persoonlijker maken van het strafrecht (met een andere ingang). Bij het spreekrecht is namelijk niet de gedachte dat slachtoffers en verdachten vrienden worden. Je kunt het strafrecht persoonlijker maken door alle gevolgen veel duidelijker naar voren te laten komen.

**2. Vindt u dat volstaan wordt met de schriftelijke slachtofferverklaring (in 2004 landelijk ingevoerd)?** Er zit een enorm verschil qua impact tussen iets wat op papier staat (gelezen door de rechter) en het spreekrecht waar het slachtoffer letterlijk een stem heeft (gehoord door de rechter). Een voorbeeld is de zaak *Schijn bedriegt*. In die zaak las de officier de schriftelijke slachtofferverklaring van één van de nabestaanden voor. Als die nabestaande zijn verklaring zelf had voorgelezen, dan was het nog veel harder binnengekomen. Als een slachtoffer het echt wil en aankan, dan vind ik het prima. Een officier, een rechter en een advocaat zijn natuurlijk wat gedeformeerd. Wij doen dat professioneel. Vaak doen we dat al heel lang. Voor ons is het een zaak en die heeft soms meer of soms minder invloed op ons als mens. Ik matig me helemaal niet het standpunt aan dat ik zeg dat ik even goed de gevolgen en emoties kan schetsen als het slachtoffer. Als een officier wel het spreekrecht invult door iets voor te lezen en het is in samenspraak met het slachtoffer, dan vind ik dat prima. Neem als voorbeeld een uitvaart. Sommige mensen zouden graag willen praten, maar krijgen geen woord uit hun mond. Waarom zouden zij dat een ander dan niet laten doen?

**3. Heeft het spreekrecht naar uw mening geleid tot een verandering van de rechtspositie van de verdachte?** Sommige strafpleiters zijn er niet blij mee, omdat het volgens hen de situatie van de verdachte niet goed doet. Misschien is dat ook zo, maar het gaat niet alleen over de verdachte. Ik vind wel dat gekeken moet worden naar hoe ver het spreekrecht gaat. Het moet niet zo zijn dat het een soort verbale lynchpartij wordt en dat alles gezegd kan worden. Met alle respect, ook over onderwerpen waar ze de ballen verstand van hebben.

**4. Vindt u het terecht dat in de rechtszaal plaats is voor emoties?** Ja, ik denk dat het in het belang van iedereen is dat de rechtspraak dichterbij de burger komt te staan, zodat het misschien wat meer geaccepteerd wordt en wat meer draagvlak krijgt. Anders krijg je het aloude verhaal: "Hoge heren doen maar wat, ze nemen het over en ik kan niets meer zeggen." Het moet natuurlijk wel binnen bepaalde grenzen blijven. Ik zou er heel erg op tegen zijn dat iemand die spreekrecht heeft zich gaat uitlaten over de vraag of iets al dan niet bewezen is. Met alle respect, dat is complete onzin. Met emoties bedoel ik een schets, een weergave van de consequenties. Een consequentie is bijvoorbeeld dat iemand is overleden en wij daar verdriet van hebben. Dat weet een rechter over het algemeen ook. Het spreekrecht bevat meer dan een stem. Voor mij zitten daar emoties aan. Dat betekent niet dat je alleen maar huilende slachtoffers wil hebben. Het moeten geen huilsessies worden waardoor het hele proces wordt verstoord. De rechter moet orde houden en dat moet hij menselijkerwijs doen.

**5. Denkt u dat de rechter wordt beïnvloed door het spreekrecht?** Het zal voorkomen dat ik van mening ben dat ik het spreekrecht had willen missen voor mijn cliënt, omdat je ziet dat de rechter meer dan gemiddeld wordt geraakt. Je zit er toch voor je cliënt, om de schade voor hem te beperken. Ik zit er deels ook om de rechter te beïnvloeden. Daar is niets mis



mee. Je beïnvloedt de rechter ook als je voorkomt dat je cliënt zich als een hork gedraagt en dat de rechter de indruk krijgt dat de cliënt er werkelijk niets om geeft. Hoe jij je uitspreekt heeft ook effect op de rechter. De rechter weet wel dat jouw cliënt dat niet direct zegt, maar toch maakt dat verschil uit. Ik zat gisteren bij de politierechter en de verdachte kreeg twee keer zoveel straf alleen omdat hij zo verschrikkelijk detente over de hele zaak praatte. De rechter zei vervolgens dat hij zelden zoiets heeft meegemaakt en de verdachte om die reden twee keer zoveel straf kreeg. De rechter heeft dit bijna op deze manier gezegd en dat mag hij ook. Een strafproces is niet alleen maar losse onderdelen. Een strafproces is ook een groter geheel dat je vaak wel wat kan sturen en dan is dit een extra hobbel.

**6. Beïnvloedt het spreekrecht uw houding in uw hoedanigheid van advocaat?** Ja, altijd wel een beetje. Je krijgt een indruk met wie je te maken hebt en waarschijnlijk pas je je woorden daar wel een beetje op aan. Als je een enorme botte hond als nabestaande hebt terwijl het slachtoffer ook wel even naar zichzelf had mogen kijken, dan wordt mijn taalgebruik ook anders. In de zaak *Schijn bedriegt* ziet de echtgenote van het slachtoffer wat het slachtoffer jarenlang heeft gedaan. Tevens ziet zijn echtgenote wie de verdachten zijn en daar zal zij waarschijnlijk bepaalde gedachten bij hebben. Het slachtoffer kan zich niet meer verdedigen. Als ik een foto van het slachtoffer zie, dan zie ik een nette ambtenaar. Een nette ambtenaar die met een stel tattoo boys het bed in duikt. Voor de nabestaanden is dat op z'n zachtst gezegd wel even slikken. Petje af hoe de nabestaanden zich gedroegen tijdens de rechtszaak. Geen wanklank. Ik hoop dat ze de kracht hebben om zich in te leven in het dubbelleven van het slachtoffer, in die zin dat dit iets van hemzelf was. Ik denk oprecht dat de hoofdverdachte en zijn vrouw (één van de medeverdachten) een bijzondere relatie hadden met het slachtoffer. Tuurlijk, het slachtoffer is slachtoffer. Hij is alleen geen standaard slachtoffer. Hier is niets tegen zijn wil gebeurd. Alleen zijn hart heeft het begeven.

**7. (Namens) uw cliënt mag (u) niet reageren op het spreekrecht. Wat vindt u daarvan?** Als het goed is, dan heeft het juridisch geen consequenties. Als je een slimme advocaat hebt, dan doet die advocaat er ook z'n voordeel mee. Al was het alleen om respect te betuigen naar het slachtoffer.

**8. Beïnvloedt het spreekrecht naar uw mening de houding van uw cliënt?** Niet altijd, maar het zal zeker gebeuren. Het is natuurlijk nogal wat. Met name als je te maken hebt met een bekende verdachte die wordt geconfronteerd met de consequenties van zijn gedrag. Voor een ontkennende verdachte is het een belasting.

**9. Loopt uw cliënt het risico dat hij gestigmatiseerd wordt door het slachtoffer?** Een rechter is over het algemeen meer dan genoeg professioneel om dat in te kapselen. Als je ziet hoe de media in toenemende mate omgaan met verdachten, dan kan dit er ook nog wel bij. Het enige wat wijzigd is dat aandacht wordt besteed aan een hartverscheurend verhaal van de nabestaanden.

**10. Hoe bereidt u uw cliënt voor op een rechtszaak waarin hoogst waarschijnlijk gebruik wordt gemaakt van het spreekrecht?** Ik zou mijn cliënt adviseren het uit te luisteren op een respectvolle manier. De invoering van het spreekrecht en ook de uitbreiding daarvan is helemaal in lijn met de ontwikkeling van het strafrecht waar de rechten van de verdachte niet meer zo centraal staan als in de jaren '70 en '80. Als we dit accepteren, dan is een positief gevolg misschien dat de rechtspraak door de gemiddelde burger meer wordt gewaardeerd en meer draagvlak krijgt.

**11. Grijpt u in als een slachtoffer spreekrecht uitoefent terwijl dit op grond van de wet niet is toegestaan?** In *Schijn bedriegt* is het ons niet gevraagd. Ik heb er geen moment bij stil gestaan. In deze zaak was ik niet opgestaan. In de eerste plaats omdat mijn cliënt een goede uitgangspositie had. Je moet niet altijd het onderste uit de kan willen hebben. Je kan juridisch een heel sterk punt hebben. Als je daarmee de rechter irriteert, dan moet je een

afweging maken. In deze zaak zag je al meteen dat de rechter vrij kritisch was naar het openbaar ministerie en dan moet je geen olie op het vuur gooien door de rechtbank te irriteren op een punt waarvan je menselijkerwijs zegt: "Laat die mensen, ze hebben al zoveel over zich heen gekregen." Overigens, de rechtspositie van mijn cliënt was naar mijn mening niet in gevaar. Je moet het af en toe wat ruimer bekijken, niet alleen voor je cliënt. Soms kan het in het belang van je cliënt zijn om niet op iedere slak zout te leggen. Ik zou er zeker een opmerking over maken als de rechtspositie van mijn cliënt wel in gevaar zou zijn. Na een tijdje ga je onbewust tijdens een rechtszaak signalen oppikken. Wat is handig? Wanneer leent het zich wel of niet voor bij wijze van spreken een grap? Ik ben helemaal geen scherpslijper. Je hebt gelijk dus je moet je gelijk halen. Soms moet je voor het grote visje gaan en het kleine visje laten gaan. Ik vind (volstrekt een niet-juridisch argument) dat je ook wel een beetje mag kijken naar waar slachtoffers behoefte aan hebben. De ene zaak is de andere niet. In feiten komt het er op neer dat ik vind dat ik mij redelijk opstel als advocaat. It takes two to tango. Het is geen koehandel, maar je moet elkaar wel een bepaalde ruimte gunnen. Ik denk dat ik op die manier de rechtspositie van de verdachte waarborg. De gemiddelde borrelaar denkt dat het ons advocaten alleen maar gaat om iemand vrij te krijgen. Graag, maar het gaat primair om te kijken of de regels worden nageleefd. Vanuit mijn invalshoek als advocaat van de verdachte. Het is nooit een zwart wit verhaal. Je moet kijken hoe je op het doel uitkomt, een eerlijk proces waarbij je cliënt zo goed mogelijk weg komt.

## Bijlage 5

*Een interview met de voorzitter afgenomen op 29 oktober 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Ik vind het een slecht idee. Als het slachtoffer het hele dossier kent en als het slachtoffer zijn emotie opzij zet, dan heb ik misschien iets aan zijn oordeel. De meeste slachtoffers kennen het dossier niet goed en redeneren vanuit hun eigen ervaring die gekleurd is door emoties. Emotie moet niet bepalen wat de strafmaat is. Emotie moet niet bepalen of er bewijs is geleverd. Op basis van objectieve gegevens moet dit worden bepaald. Het slachtoffer staat niet onder ede en kan dus vrijelijk verklaren. Als een slachtoffer iets zegt wat niet in het dossier staat en ik wil dat gebruiken, dan moet hij als getuige worden beëdigd. De zitting moet dan worden opengebroken en het slachtoffer moet op zitting een verklaring afleggen onder ede. De zitting kan hierdoor langer gaan duren. Een slachtoffer die over zijn ervaring praat zal ik niet snel onderbreken. Ik zal hem bijvoorbeeld onderbreken als het te lang gaat duren. Ik zal hem dan verzoeken om to the point te zijn. Ik zal het slachtoffer zonder meer onderbreken als hij onbeleefd of agressief wordt.

**2. Denkt u dat door het wetsvoorstel de positie van het slachtoffer zal verbeteren?** Ik denk dat het slachtoffer de gedachte zal hebben dat zijn positie verbetert en dat hij iets kan bijdragen. Als ik de verdachte vrijspreek nadat het slachtoffer zich heeft uitgelaten over de schuld en de straf, dan zal het slachtoffer denken dat hij niet gehoord is. Slachtoffers zullen te veel verwachten van wat de gevolgen zullen zijn van het wetsvoorstel voor wat zij zeggen en welke invloed het zal hebben op het proces.

**3. Denkt u dat door het wetsvoorstel de rechtspositie van de verdachte zal veranderen?** Ik denk dat de verdachte het gevoel zal hebben dat zijn rechtspositie verandert. Bepaalde uitspraken van slachtoffers houd je niet tegen. Bijvoorbeeld als het slachtoffer aangeeft dat ik de verdachte minimaal een gevangenisstraf moet opleggen. De verdachte zal denken dat zulke uitspraken invloed hebben op mij. De verdachte zal denken dat ik me daardoor laat leiden, terwijl ik in staat ben om dat objectief te scheiden en er helemaal buiten te laten als dat nodig is. De advocaat van de verdachte zal zeggen dat het onbewust toch invloed heeft op het proces omdat je het onbewuste nooit helemaal kunt uitschakelen. Ik zal me in het algemeen niet laten leiden door wat een slachtoffer vindt van de straf. Mogelijk in één geval wel. Als het om zaken (met name verkeersongelukken) gaat waarin de verdachte en het slachtoffer contact hebben met elkaar. Je merkt het op zitting en je leest het in de schriftelijke slachtofferverklaring. In zo'n geval vraag ik nu al wel eens op zitting wat er volgens het slachtoffer moet gebeuren. Puur om duidelijk te krijgen dat de verdachte en het slachtoffer elkaar geen verwijten meer maken. Of de rechtspositie van de verdachte zal veranderen, ligt er aan. Als er bijvoorbeeld iets wordt gezegd over het bewijs door het slachtoffer of als een aanvulling wordt gegeven door het slachtoffer waarvan ik denk dat ik dat net nodig heb, dan hangt het af van de vraag of ik dit zonder meer mag gebruiken als bewijs, als verklaring ter zitting van een procespartij, of dat ik het slachtoffer moet horen als getuige.

**4. Heeft u het idee dat het slachtoffer op uw stoel gaat zitten als hij zich uitlaat over schuld, straf en bewijs?** Nee, het slachtoffer gaat eerder op de stoel van de officier zitten. Het slachtoffer doet eigenlijk wat de officier ook doet. Het verschil is dat de officier het juridisch onderbouwt. Het slachtoffer onderbouwt het vanuit emotie. Er zijn natuurlijk uitzonderingen. Het slachtoffer kan iemand zijn die deskundig is, bijvoorbeeld als hij jurist is en ervaring heeft in strafzaken. Daar heb ik dan mogelijk wat aan.

**5. Het slachtoffer spreekt van een dader in plaats van een verdachte, voordat u uitspraak heeft gedaan. Wat vindt u daarvan?** In de krant wordt het ook gedaan. Door

advocaten wordt gezegd dat de verdachte al is veroordeeld en perspubliciteit dus een rol speelt. Bij sommige rechters speelt dat een rol. Bij mij in het algemeen niet. We leven in een maatschappij waar we nu eenmaal te maken hebben met de media. De gedachte van de advocaten dat de verdachte al is veroordeeld, steun ik niet. De vrees van advocaten dat het de rechter kan beïnvloeden wel. Als rechter ben je ook maar een mens. Daar moet je je elke keer terdege rekenschap van geven.

**6. Zou de verdachte direct moeten kunnen reageren op het spreekrecht van het slachtoffer?** Ik vraag in het huidige spreekrecht al wel eens aan de verdachte of hij wil reageren op het slachtoffer. Met het wetsvoorstel denk ik dat de advocaat van de verdachte de kans moet krijgen direct te reageren op wat het slachtoffer heeft gezegd. De advocaat moet daar iets tegenover kunnen zetten.

**7. Zal het onderzoek ter terechtzitting worden beïnvloed door het wetsvoorstel?** Het zal langer gaan duren. Emoties kunnen hoger oplopen. Denk aan een verdachte die ik moet onderbreken, omdat hij reageert op wat het slachtoffer zegt.

**8. Denkt u dat u beïnvloed zal worden door het wetsvoorstel?** Ik lees het dossier en ik vorm mij een eerste beeld van hoe het gegaan zou kunnen zijn. Vervolgens zegt het slachtoffer dat op een andere manier is gegaan. Ik hoor dus een visie over hoe ik het dossier moet lezen. Die visie kan mij tot een bepaald inzicht brengen. Het kan dus zo zijn dat ik bij nader inzien van mening ben dat het inderdaad gegaan kan zijn zoals het slachtoffer het vertelt. **Moet het slachtoffer in een dergelijk geval zijn beëdigd?** Nee, het slachtoffer geeft alleen aan hoe ik de bewijsmiddelen moet zien. Hij brengt in het algemeen niet iets nieuws naar voren. Hij vertelt hoe het ook gegaan zou kunnen zijn. **Kan dat iets doen met uw overtuiging?** Ik kan het bewijs op manier A bekijken, maar ik kan het bewijs ook op manier B bekijken (zoals het slachtoffer het ziet) als dat anders is. Als ik meer overtuigd ben dat het bewijs bekeken moet worden op manier B, dan levert dat uiteindelijk een andere beoordeling op. Het is bijvoorbeeld in plaats van heling, diefstal. Wat ik zeg, is puur theoretisch. Ik kan me geen geval bedenken dat ik op basis van wat ter zitting wordt verteld, tot een heel ander verhaal kom. **Wordt u dan toch beïnvloed door het slachtoffer?** Bij zaken waar de verdachte ontkent en niemand heeft gezien wat er is gebeurd, zijn er een aantal scenario's mogelijk. Wat wij doen is alle mogelijke scenario's bespreken en het meest waarschijnlijke scenario kiezen. Uiteindelijk blijft er dus één scenario over. Het kan best zijn dat het slachtoffer een scenario schetst waarvan ik denk dat het mogelijk is. Je neemt dat scenario dan mee. Het kan best zijn dat uiteindelijk dat scenario het meest reële scenario is. **Behandelt u een zaak als u zelf iets vergelijkbaars heeft meegemaakt?** Iedere rechter die iets net heeft meegemaakt in zijn eigen situatie zal een vergelijkbare zaak niet op zitting behandelen. Ook al zou die rechter denken dat hij dat objectief kan doen. Het gaat er om wat de buitenwereld denkt. Als zoiets naar buiten komt, dan wordt al snel gezegd dat de verdachte geen kans had. **Heeft u zelf ooit iets vergelijkbaars meegemaakt?** Ik heb ooit wel eens gezegd dat ik niet in de familiekamer wilde zitten, omdat ik destijds zelf iets heb meegemaakt. Nu zou het wel kunnen, want het is inmiddels al zo lang geleden. Het speelt geen rol meer. Als je kleinzoon net is aangereden door een dronken man, dan moet je geen dronken rijders op zitting behandelen. Iedereen heeft eigen bagage en emoties en als rechter moet je die proberen uit te schakelen. Om die reden zit je ook met z'n drieën. Maar dat kan nooit helemaal. **Denkt u dat de motivering van het vonnis ook kan bijdragen aan een stukje begrip van het slachtoffer?** Je kunt slachtoffers soms niet duidelijk maken waarom je hebt beslist zoals je hebt beslist, maar je probeert het wel. Op zitting proberen wij zoiets al te zeggen. **Verwacht u dat meer wrakingsverzoeken zullen worden ingediend door advocaten in verband met de partijdigheid van de rechter?** Misschien gebeurt dat, maar dat zou onzin zijn (tenzij de rechter zich op dat moment onjuist uitlaat). Van te voren een wrakingsverzoek indienen zal denk ik niet gebeuren. Op zitting zou het kunnen gebeuren als de rechter te veel blij geeft van betrokkenheid, hoewel betrokkenheid op zich te weinig is. Iedereen mag betrokkenheid tonen. Als je laat zien dat je gelooft in het verhaal

van het slachtoffer, dan zit je fout en is een wraking terecht. **Waaruit blijkt geloof in?** Als je bijvoorbeeld zegt dat je weet dat het op een bepaalde manier is gegaan. Bij een bekende verdachte zal dat overigens minder zwaar wegen, maar bij een ontkennende verdachte wel. Het tonen van sympathie en empathie mag geen reden voor wraking zijn. Er zullen advocaten zijn die in sympathie en empathie zien dat je met het slachtoffer meegaat en dat jouw cliënt al veroordeeld is. Dat is dan niet terecht.

Er worden nog al eens wetsontwerpen door ministers in de Tweede Kamer ingebracht puur om zich te profileren. Dit wetsvoorstel past daar wel een beetje bij. Ik vraag me af of de meeste slachtoffers zitten te wachten op een spreekrecht over bewijs. Spreekrecht over straf misschien wel. De meeste slachtoffers willen gewoon vertellen wat de gevolgen van het strafbare feit zijn (geweest). Ik denk er als volgt over. Spreekrecht over de gevolgen? Zonder meer, want ik wil dat weten. Als ik een schriftelijke slachtofferverklaring lees, dan kan ik niet invoelen wat het is. Als ik een slachtoffer heb gezien en gehoord, dan kan dat totaal anders zijn. Net als de verdachte van wie ik, op basis van het dossier, een bepaald beeld krijg. Als dat beeld op zitting anders is, dan moet ik dat bijstellen. Spreekrecht over de strafmaat? Prima. Spreekrecht over het bewijs? Hoort er niet bij vind ik. Als een slachtoffer zich wil uitlaten over het bewijs, dan hoor ik hem wel.

## Bijlage 6

*Een interview met de voorzitter afgenomen op 11 november 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Ik vind het voor iedereen een drama, dus ook voor de slachtoffers. Ik kan dat toelichten.

Ik vind het begrip 'slachtoffer' betrekkelijk. Om te beginnen zijn er verschillende soorten slachtoffers. Zo zijn er slachtoffers die ook dader zijn. Bijvoorbeeld de vechtpartijen op straat waarbij het kan zijn dat de één slachtoffer is in de zaak van de ander en de ander slachtoffer is in de zaak van de één. Ik neem dat soort slachtoffers eigenlijk nauwelijks serieus als slachtoffer. Een ander voorbeeld is het slachtoffer van huiselijk geweld dat de aanstichter van dat huiselijk geweld kan zijn. Nog een voorbeeld zijn de moordzaken in de relationele sfeer. Soms is het toeval wie het slachtoffer en wie de dader is. De één kan het bloed onder de nagels van de ander vandaan halen. Als gevolg hiervan vindt dan een uitbarsting plaats. Andersom had dit ook kunnen gebeuren. Als het wetsvoorstel wordt aangenomen, dan zullen ook die slachtoffers zonder beperkingen spreekrecht hebben. Een bijzondere groep slachtoffers zijn politieagenten. Het gebeurt veel dat agenten aangifte doen van belediging, mishandeling en bedreiging. Soms moeten agenten standaard een formulier invullen. Er wordt dan door een consulent een slachtofferverklaring opgesteld waar zij een handtekening onder zetten. In geval van het uitgebreide spreekrecht kunnen agenten bij uitstek veel informatie geven die eigenlijk in het dossier had moeten worden opgenomen, zoals bijvoorbeeld over de plaats delict. Als een agent al eerder veel problemen met een verdachte heeft gehad dan kan het zijn dat hij in zo'n zaak extra wordt aangepakt. Agenten zijn bij uitstek bereid te vertellen hoe de plaats delict eruitzag. Zij maken daar natuurlijk werk van. Als iemand verdachte is in de zaak waarin een agent slachtoffer is en die agent heeft al heel veel gesodemieter met de verdachte in kwestie gehad, dan kan het zo zijn dat hij op deze manier wordt aangepakt. Als het wetsvoorstel wordt aangenomen, dan zullen rechters minder de regie hebben in vergelijking met het huidige spreekrecht. Het huidige spreekrecht is namelijk beperkt tot de gevolgen van het strafbare feit. Nu kan ik het slachtoffer onderbreken als hij het (niet) meer over de gevolgen van het strafbare feit heeft. Met het wetsvoorstel wordt die bestaande beperking opgeheven en zal ik het slachtoffer bijna niet meer kunnen onderbreken. Ik zal het slachtoffer in ieder geval onderbreken als hij in herhaling valt en op het moment dat hij de grenzen van fatsoen te buiten gaat. Als het wetsvoorstel wordt aangenomen, dan zullen rechters veel meer tijd kwijt zijn in vergelijking met het huidige spreekrecht. Het slachtoffer zal met een advocaat naar de zitting komen, want zelf heeft hij geen juridische kennis. Het ergste is dat slachtoffers door het wetsvoorstel de verwachting zullen hebben dat zij daadwerkelijk invloed hebben op de strafmaat en dat is niet zo. Het vaststellen van de strafmaat moet zonder emotie gebeuren.

**2. Vindt u het terecht dat in de rechtszaal plaats is voor emotie?** Ja, ik vind het terecht. Het leven zit vol emotie. Ik denk dat het nuttig is voor slachtoffers als zij gezegd hebben wat het strafbare feit met hen doet of heeft gedaan (uit het oogpunt van rouwverwerking en de rechtbank die stilstaat bij wat het strafbare feit heeft betekend). Ik denk dat het daarnaast nuttig is voor rechters (ook als het gaat om vorderingen tot schadevergoeding van benadeelde partijen), omdat zij, als slachtoffers hebben gezegd wat het strafbare feit met hen doet of heeft gedaan, inzicht krijgen in wat (met name) de immateriële schade is. Rechters kunnen op deze manier nagaan of een vordering tot schadevergoeding van een benadeelde partij wel of niet lijkt te kloppen. Verder denk ik dat het nuttig is voor bekende verdachten. In de loop der tijd heb ik gemerkt dat het met bekende verdachten ook iets doet. Er zitten bekende verdachten tussen die pas in de rechtszaal, als slachtoffers hebben gezegd wat het strafbare feit met hen doet of heeft gedaan, zich realiseren hoe erg

het is voor het slachtoffer. Vanaf dat moment kan er een begin van verandering zijn. Ook daarvan denk ik dat het nuttig is.

**3. Denkt u dat het wetsvoorstel de positie van het slachtoffer zal verbeteren?** Nee. Je krijgt secundaire victimisatie. Het wetsvoorstel scheidt de verwachting bij slachtoffers dat zij daadwerkelijk invloed hebben op de strafmaat en dat is niet zo. Het wetsvoorstel maakt het alleen maar ingewikkelder. Ook suggereert het wetsvoorstel een invloed die er in de wetgeving eigenlijk niet zou moeten zijn, omdat de taken heel nadrukkelijk zijn toebedeeld aan het openbaar ministerie en de rechtbank. Niet aan derden. Het accusatoir deel in Nederland is neergelegd bij het openbaar ministerie. Als het slachtoffer de ruimte wordt gegeven om onder andere over schuld, straf en bewijs te vertellen (zoals het wetsvoorstel doet), dan wordt het openbaar ministerie niet (meer) serieus genomen. Er wordt dan eigenlijk gezegd dat het slachtoffer iets mag zeggen voor het geval het openbaar ministerie zijn werk niet goed heeft gedaan. Als het echt van belang kan zijn wat slachtoffers zeggen over bewijs, dan wil ik ze beëdiggen omdat ik het risico wil verkleinen dat zij onwaarheid spreken, maar dan voelen zij zich niet serieus genomen. Ik ben niet zo ontevreden over het huidige spreekrecht. Ik ben wel een beetje cynisch geworden over de manier waarop het een instrument is geworden waar iedereen mee aan de haal is gegaan en het bijna niet meer voorkomt dat een echt spreekrecht wordt uitgeoefend. Ik zie veel tekstblokken in schriftelijke slachtofferverklaringen, en steeds weer de vraag of de rechtbank de verklaring wil voorlezen. Het wordt steeds meer een instrument waar het slachtoffer zichzelf nauwelijks meer in kan herkennen. Ik vind dat heel erg jammer. Geef slachtoffers een plek als slachtoffer. Laat slachtoffers vertellen hoe ze er aan toe zijn. Voor slachtoffers kan zoiets helend werken. Voor (bekennende) verdachten kan het pedagogisch werken. Het kan een begin van verbetering voor (bekennende) verdachten zijn. Het wetsvoorstel suggereert dingen die er niet zijn. De verwachtingen van slachtoffers zullen hoger zijn en de teleurstelling bij slachtoffers zal groter zijn.

Ik krijg slachtofferverklaringen die vaak 1,5 jaar eerder zijn opgesteld met het verzoek dat de rechtbank deze verklaring voorleest. Ik vind niet dat het de taak van de onafhankelijke rechtbank is om in de huid van het slachtoffer te kruipen (en dat terwijl de rechtbank tegenover de verdachte zit). Als een slachtoffer de verklaring zelf niet wil voorlezen en de verklaring wordt ook niet door iemand anders namens het slachtoffer voorgelezen, dan houd ik de verklaring voor als processtuk. Ik haal de kern eruit. Ik geef dan aan dat het slachtoffer in zijn verklaring heeft aangegeven wat het met hem heeft gedaan. Verder geef ik aan dat ik (...) heb gelezen en (...) heb gelezen in de slachtofferverklaring. Ik lees niet de letterlijke tekst van de verklaring op. Ik heb collega's die dat wel doen. Vaak wordt door Slachtofferhulp Nederland verteld dat de rechtbank de verklaring voorleest als slachtoffers dat willen. Het is voor veel slachtoffers een slag in het gezicht als ik vervolgens weiger. Ik probeer altijd voor de zitting te zeggen dat ik het niet doe. Als in de wet zou staan dat de voorzitter verplicht is de verklaring voor te lezen, dan lees ik hem voor. Ik vind het meer waardevol als slachtoffers het zelf doen. Anders wordt het een kunstje. Daarnaast is een slachtofferverklaring vaak door Slachtofferhulp opgesteld en is de verklaring niet door het slachtoffer zelf verteld. Ik heb daar niets mee. Ik geloof het niet.

**4. Denkt u dat het wetsvoorstel de rechtspositie van de verdachte zal veranderen?** Als de rechter en de officier hun werk goed doen, dan denk ik niet dat wat slachtoffers inbrengen de rechtspositie van de verdachte aantast. Waarheidsvinding staat centraal.

**5. Heeft u het idee dat het slachtoffer op uw stoel gaat zitten als hij zich uitlaat over schuld, straf en bewijs?** Ik ben daar nogal laconiek in. Het maakt mij niet zo veel uit als slachtoffers op mijn stoel gaan zitten. De media doen dat zo vaak. Iedereen moet zijn werk doen. Hoewel het mij niet zo veel uitmaakt, maak ik me soms wel boos. Ik doe er verschrikkelijk veel aan om kortere vonnissen te wijzen waar de media hele stukken tekst uit kunnen overnemen. Maar de media lezen het vonnis vaak niet eens.

**6. Vindt u dat het slachtoffer een zelfstandig procespartij in het strafproces zou moeten worden?** Ik zou niet weten hoe ik me dat moet voorstellen. Op het moment dat je het slachtoffer ook echt een procespartij laat zijn, dan kan hij wrakingsverzoeken indienen, heeft hij zeggenschap over de datum waarop de zitting plaatsvindt et cetera. Ik vind het allemaal prima, maar dan moet er nog 20% van de strafrechtbegroting bij. Ik vind het zonde van het geld. Als dit allemaal gaat gebeuren, dan gaat niet alleen de gemiddelde zaak op zitting langer duren. Ook de doorlooptijden worden veel langer.

**7. Denkt u dat het wetsvoorstel in strijd is met de onschuldpresumptie?** Voor slachtoffers is de verdachte de dader. Ik vind dat het niet in strijd is met de onschuldpresumptie. Het is de wet die bepaalt dat het slachtoffer ergens iets over mag zeggen. Wij (rechters) bepalen dat niet. Ik snap wel waarom deze vraag wordt gesteld. Slachtoffers doen de aangifte. Inmiddels mogen slachtoffers ook als benadeelde partij een vordering tot schadevergoeding indienen die besproken moet worden. Ik ben eigenlijk een voorstander van een twee-fasen-proces, eerst de bewijskwesitie, en daarna de eventuele straf en schadevergoeding. Maar dat kan niet, dat mag niet en dat wil de politiek niet. Mijn idee zou zijn: geef slachtoffers met een veroordelend vonnis gratis toegang tot de kantonrechter, zodat zij daar hun vordering tot schadevergoeding in kunnen dienen en goed kunnen laten behandelen.

**8. Zou de verdachte direct moeten kunnen reageren op het spreekrecht van het slachtoffer?** De verdachte zou absoluut moeten kunnen reageren op het spreekrecht van het slachtoffer. Direct weet ik niet.

**9. Denkt u dat u beïnvloed zal worden door het wetsvoorstel?** Ik weet het niet. Ik denk dat ik me in het gros van de zaken niet zal laten beïnvloeden. Het kan zijn dat het spreekrecht mijn overtuiging positief of negatief zal beïnvloeden. Wij zijn natuurlijk ook mensen. **Behandelt u een zaak als u zelf iets vergelijkbaars heeft meegemaakt?** Op het moment dat ik me afvraag of ik de zaak wel of niet moet doen, dan heb ik eigenlijk al het antwoord gegeven. Als de zaak over een verkeersongeluk gaat en ik heb mijn moeder net verloren als gevolg van een verkeersongeluk, dan denk ik dat ik alleen al uit het oogpunt van professionaliteit zou zeggen dat ik het komende jaar geen zaken over verkeersongelukken wil hebben. Dat hoeft nog niet eens iets te maken te hebben met de beoordeling van de zaak, want ieder verkeersongeluk is anders en overall is technisch bewijs voor nodig. **Om de schijn van partijdigheid tegen te gaan?** Als ik zelf kinderen heb, dan zou dat betekenen dat ik geen kinderkzaken meer kan doen. Als ooit iemand bij mij thuis heeft ingebroken, dan zou dat betekenen dat ik geen inbraken meer kan doen. Je moet kunnen duiden waar de schijn van partijdigheid inzit. **Bent u van mening dat het wetsvoorstel in strijd is met het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter?** Nee. Een rechter kan op waarde schatten wat door slachtoffers wordt gezegd. Als het wetsvoorstel wordt aangenomen, dan staat er binnenkort in de wet dat slachtoffers verdachten mogen beschuldigen. Niet meer en niet minder.



## Bijlage 7

*Een interview met de politierechter afgenomen op 25 november 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Ik vind dat het te ver gaat. Volgens mij is (naast bewijs) de straf belangrijk voor slachtoffers. Als slachtoffers zich mogen uitlaten over bewijs en straf, dan kan het wetsvoorstel verwachtingen scheppen die niet altijd waargemaakt zullen kunnen worden. Slachtoffers denken dat zij een vinger in de pap hebben die er in werkelijkheid niet altijd is, bijv. wanneer het slachtoffer een voorkeur voor een bepaalde straf uitspreekt die wettelijk niet toelaatbaar is (denk aan een gevangenisstraf langer dan wettelijk toegestaan) of als ze denken voldoende bewijs te hebben aangedragen (denk aan: aangifte en op zitting herhalen dat de verdachte het gedaan heeft) terwijl het slachtoffer de enige bron in het dossier is en vrijspraak volgt. Ik denk dat slachtoffers te vaak teleurgesteld zullen zijn. Ik denk overigens niet dat slachtoffers niet serieus zullen worden genomen. Wij onderschatten de gevolgen voor slachtoffers doorgaans niet. Een enkel slachtoffer dat gebruik maakt van het spreekrecht is theateraal en betreft alles wat mis is gegaan in zijn leven op de verdachte. Ik denk overigens dat het wetsvoorstel niet bijdraagt aan het vertrouwen van slachtoffers in de rechtspraak. Als een slachtoffer op zitting iets vertelt over bewijs en de verdediging wil daar vragen over stellen, dan krijgen we te maken met getuigenproblematiek. In de meeste gevallen heeft het slachtoffer overigens alles al gezegd. Een zitting zal ook langer duren, maar dat is geen argument aangezien het onderzoek wel nauwkeurig en volledig moet zijn.

**2. Vindt u het terecht dat in de rechtszaal plaats is voor emotie?** Ja. Wij zijn geen robots. Ik vind ook niet dat we onze ogen moeten sluiten voor emoties. Natuurlijk moeten we niet in huilen uitbarsten als we naar een slachtofferverklaring luisteren. Als een rechter emotie voelt opkomen, dan is dat niet erg. Een rechter moet wel erkennen dat het iets met hem doet en het vooral niet onderschatten. Vervolgens moet een rechter professioneel blijven. Niet uit medelijden de vordering tot schadevergoeding van de benadeelde partij (hoger) toekennen. Ik zou het een slechte zaak vinden als geen aandacht wordt besteed aan de emotie van het slachtoffer.

**3. Denkt u dat het wetsvoorstel de positie van het slachtoffer zal verbeteren?** Ik denk dat het slachtoffer met goede begeleiding vanuit Slachtofferhulp Nederland, een gesprek met de officier van justitie waarin hij alles kwijt kan en een spreekrecht over de gevolgen van het strafbare feit voldoende een stem heeft gekregen. Als een slachtoffer in het huidig spreekrecht over andere dingen praat dan de gevolgen van het strafbare feit, dan zeg ik dat de wet het slachtoffer de mogelijkheid geeft alleen iets te zeggen over de gevolgen van het strafbare feit. Soms luistert een slachtoffer niet. Ik kijk in dat geval hoe de verdachte en zijn advocaat reageren. Als de advocaat begint te stuiten, dan heb ik liever dat ik het slachtoffer aanspreek in plaats van de advocaat. Als het wetsvoorstel in werking treedt, dan zal ik luisteren. Ik denk dat een rechter direct en duidelijk moet zijn, zodat het slachtoffer geen valse verwachtingen heeft. Als het slachtoffer iets zegt wat wettelijk niet mogelijk is, dan zal ik zeggen dat het niet kan. Als het slachtoffer in herhaling valt, dan onderbreek ik hem. Hoewel het van geval tot geval verschillend is. Het hangt ook af van de dynamiek tijdens zo'n zitting. Nu laat ik het slachtoffer soms iets zeggen wat hij niet mag zeggen. Iets wat niet relevant is voor de zaak.

**4. Denkt u dat het wetsvoorstel de rechtspositie van de verdachte zal veranderen?** Als het goed is zit er een rechter die onpartijdig is en de verdedigingsrechten van de verdachte waarborgt, zodat de verdachte een eerlijk proces krijgt. Zolang we die waarborg gestand kunnen doen door de verdediging alle gelegenheid te geven een weerwoord te geven, dan is er verdragsrechtelijk niets aan de hand.

**5. Gaat het slachtoffer op uw stoel zitten?** Nee, iedereen mag van mij een mening hebben.

Een slachtoffer mag zich met zijn vordering als benadeelde partij in het strafproces voegen. Ik vind dat prima, maar het moet wel binnen de perken blijven. Ik merk dat de verdachte soms als melkkoe wordt gebruikt voor alles wat tegen zit bij het slachtoffer. Alles wordt dan op de verdachte verhaald en zo werkt het niet. Het scheelt een hoop tijd als een slachtoffer zich met zijn vordering als benadeelde partij in het strafproces kan voegen. Vooral voor de kleine schades. Een civiele procedure kost geld, duurt lang, de deurwaarder moet zelf worden ingeschakeld.

**6. Behandelt u een zaak op zitting als u zelf iets soortgelijks heeft meegemaakt?** Bij ons is allemaal wel eens ingebroken. Zou dat betekenen dat ik geen woninginbraken meer mag behandelen op zitting? **Als het geen woninginbraak is, maar een zedendelict?** Ik denk niet dat het meespeelt voor de vraag of de verdachte schuldig is. Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat een rechter die ooit zelf slachtoffer is geweest van een zedendelict, harder zou straffen. Of hij dat daadwerkelijk zou doen, weet ik niet. Als de gevolgen van het strafbare feit voor slachtoffer A ernstiger zijn dan de gevolgen van hetzelfde strafbare feit voor slachtoffer B, dan heeft dat invloed op de strafmaat. Een voorbeeld is art. 6 Wegenverkeerswet 1994. Als ik voor mezelf spreek, dan zie ik geen beletsel om welke zaak dan ook te behandelen op zitting.

**7. Denkt u dat het wetsvoorstel in strijd is met de onschuldpresumptie?** Nee. De verdachte wordt nog steeds voor onschuldig gehouden door de rechter. In veel zaken wordt in de aangifte de verdachte overigens al door het slachtoffer beschuldigd.

**8. Denkt u dat het wetsvoorstel in strijd is met de onpartijdigheid van de rechter?** Nee. Als het slachtoffer iets relevants zegt, bijv. over het bewijs terwijl dat nog niet bekend was, dan wordt hij als getuige beëdigd en zal ik er altijd op toezien dat de verdachte voldoende gelegenheid krijgt zich te verdedigen. Maar ik verwacht niet dat het vaak zal voorkomen dat het slachtoffer op zitting iets over bewijs vertelt wat nog niet bekend is.

## Bijlage 8

*Een interview met de officier van justitie afgenomen op 11 november 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Wat mij betreft is het kwalificeren van het strafbare feit een aangelegenheid voor professionals. Een slachtoffer is afhankelijk van de informatie die de officier van justitie aandraagt, welke vragen de rechter stelt en welke informatie de advocaat aandraagt. Een slachtoffer mag nergens op reageren en dat is heel moeilijk. Wat het strafbare feit met het slachtoffer heeft gedaan, komt tot uitdrukking in het huidig spreekrecht. Ook komt dit vaak tot uitdrukking in de vordering tot schadevergoeding van de benadeelde partij. Ik heb nog geen uitgekristalliseerd standpunt ingenomen over het wetsvoorstel. Ik zie niet in wat de meerwaarde is als het slachtoffer zich mag bezighouden met de vragen waar professionals zich mee bezighouden. Het zou het ingewikkeld kunnen maken. Er zullen meer zaken worden aangehouden. Bijvoorbeeld als een verdachte iets verklaart wat niet in het dossier staat terwijl het slachtoffer zegt dat het niet is gebeurd. Onvoldoende grip zal een risico zijn. Het zal niet altijd duidelijk zijn waar een slachtoffer allemaal mee komt. Ik denk dat in de kern de vraag gesteld moet worden wat de meerwaarde is voor de waarheidsvinding dat het slachtoffer uitspraken kan doen over schuld en kwalificaties? Is dat iets wat nu gemist wordt in het recht? Bijvoorbeeld dat gezegd wordt dat de rechtspraak incompleet is, omdat slachtoffers zich niet uit kunnen laten over schuld en kwalificaties en dat daardoor minder goed wordt rechtgesproken of dat dit louter is bedoeld om slachtoffers de mogelijkheid te bieden hun zegje te doen. Is er onvoldoende betrokkenheid vanuit het slachtoffer waardoor nu niet op de juiste wijze recht kan worden gesproken? Ik zou deze vraag met nee beantwoorden. Ik denk dat rechtspreken zoals het nu plaatsvindt de waarheidsvinding optimaal dient. Daarvoor is niet noodzakelijk dat het slachtoffer op zitting aangeeft of hij vindt dat de verdachte schuldig is en hoe dat gekwalificeerd zou moeten worden. Als het voor de waarheidsvinding niet noodzakelijk is, dan zie ik geen noodzaak voor het slachtoffer om zijn verhaal te doen. Het enkele feit dat het slachtoffer daarmee iets kan zeggen over schuld en kwalificatie vind ik onvoldoende reden om dat toe te kennen als recht.

**2. Draagt het wetsvoorstel naar uw mening bij aan de verbetering van de positie van het slachtoffer?** Vanuit het perspectief van het slachtoffer wel, want veel slachtoffers vinden het fijn om hun zegje te kunnen doen. Op het moment dat een slachtoffer de ruimte krijgt om zijn zegje te doen, is dat altijd fijn (los van het feit of een slachtoffer zich wel of niet gaat uittelen). Als slachtoffers die mogelijkheid hebben, dan denk ik dat geen enkel slachtoffer zich daardoor minder gaat voelen. Voor slachtoffers is het altijd beter. Ook als de rechter de verdachte vrijspreekt. Dat is inherent aan het rechtssysteem. Anders zouden we kunnen volstaan met wat het slachtoffer vindt. Als het slachtoffer niets heeft kunnen zeggen, dan kan ik me voorstellen dat het slachtoffer het volgende denkt. *'Op basis van het verhaal van de officier van justitie kan ik begrijpen dat de rechter de verdachte vrijspreekt, maar als ik mijn verhaal had kunnen doen dan had het wel tot een veroordeling geleid.'* Op het moment dat het slachtoffer wel zijn verhaal doet en merkt dat de rechter daar toch anders over denkt, dan zou bij het slachtoffer het gevoel kunnen ontstaan dat hij zijn verhaal heeft gedaan, maar dat het de rechter niet heeft overtuigd.

**3. Bent u van mening dat het slachtoffer op de stoel van de officier van justitie gaat zitten?** De rol van de officier van justitie is bij wet geregeld. De officier van justitie moet een eis formuleren. Als het slachtoffer spreekrecht heeft om dat ook te doen, dan zou op dat punt geen verschil bestaan tussen de officier van justitie en het slachtoffer. Het slachtoffer geeft volgens mij een mening en het openbaar ministerie geeft een oordeel over de zaak. Ik ben gehouden om ook te kijken naar datgene wat de verdachte ontlast en dat dwingt mij tot een genuanceerder beeld en een genuanceerder oordeel over de zaak dan het slachtoffer. Het

slachtoffer hoeft niet aan waarheidsvinding te doen. Het slachtoffer is helemaal niet gehouden om zaken te benoemen die de verdachte eventueel ontlasten. Een slachtoffer is niet verantwoordelijk voor het onderzoek dat gedaan is en voor de keuzes die daarin zijn gemaakt. Wat mij betreft heeft het oordeel van het openbaar ministerie per definitie een ander soortelijk gewicht dan de opvatting van een slachtoffer.

**4. Laat u zich beïnvloeden door het slachtoffer?** Ik huldig de stelling dat ieder mens beïnvloedbaar is, dus ook de officier van justitie. Het gaat er alleen om dat iemand zich laat beïnvloeden door de juiste overwegingen. Het ligt eraan wat een slachtoffer te vertellen heeft. Als de juiste overwegingen er zijn, dan zou het gek zijn als iemand zich daar niet door laat beïnvloeden. Het gaat om wettig en overtuigend bewijs. Als je het wettige bewijs hebt, dan moet ik als officier nog die overtuiging krijgen en daarin kan het gesprek met het slachtoffer zeker een rol spelen.

**5. Vindt u dat het slachtoffer een zelfstandig procespartij in strafproces zou moeten worden?** Voor het spreekrecht geldt dat het al geregeld is en daarmee is een slachtoffer een partij. Ik vind de verhouding tussen het slachtoffer dat gebruik maakt van spreekrecht en het slachtoffer dat getuige is lastig. Ik zou ervoor willen pleiten dat gewoon netjes gescheiden te houden.

Het gebeurt wel eens op zitting dat er dingen worden beweerd door de verdediging waarvan het slachtoffer weet dat het niet klopt. Ik zou het fijn vinden om dat mee te krijgen, dat er een mogelijkheid is dat het slachtoffer bij de officier aan kan geven dat het anders zit en dat de officier de overweging kan maken of hij het slachtoffer gaat horen op zitting. Vijf minuten, waarin het slachtoffer een gesprek heeft met de officier over de vraag of er nog dingen naar voren zijn gekomen die een hele andere wending aan de zaak geven. Als daar iets naar voren komt wat pertinent onwaar is (wat ik als officier niet weet op basis van het dossier maar waarvan het slachtoffer dat het niet zo is). Voorbeeld: de verdachte is niet naar persoon X gegaan want persoon X zat toen in Australië. Het zou jammer zijn als we dat missen. Dus, een moment inbouwen dat er overleg tussen de officier en het slachtoffer is en vervolgens bepalen of er nog redenen zijn om het slachtoffer als getuige te horen.

**6. Is het wetsvoorstel naar uw mening in strijd met de onschuldpresumptie?** Ik vind de onschuldpresumptie geen voorwaarde voor het slachtoffer om zich uit te kunnen spreken over de verdachte. De overheid is niet betrokken geweest bij het strafbare feit, maar raakt betrokken als monopolist om het desbetreffende strafbare feit te vervolgen. De overheid is groot en machtig en ik heb me te gedragen op een wijze zoals in de verdragen is voorzien. Ik vind het kolder dat een slachtoffer moet zeggen: de verdachte. X krijgt een klap van Y. X zegt vervolgens dat Y het heeft gedaan. Voor X is Y de dader. Ik vind niet dat de rechter dan wordt beïnvloed in die zin dat hij geen zuiver recht zou kunnen spreken. Het zou gek zijn als X zegt: Y heeft het gedaan maar ik noem Y niet de dader. Als iemand inbreekt in mijn woning en ik heb de dader niet gezien, dan kan ik niet iemand aanwijzen als dader. Ik als slachtoffer weet het in een dergelijke situatie niet. Op het moment dat het X zegt ik ken Y al jaren, ik zag dat Y degene was die mij een klap gaf, dan vind ik het kunstmatig om van X te verlangen dat hij zich bedient van de term verdachte.

**7. Zou een verdachte direct moeten kunnen reageren over wat het slachtoffer naar voren brengt op zitting?** Ik vind, net zo zeer dat het slachtoffer kan aangeven dat hij overleg wil met de officier, dat de verdachte moet kunnen aangeven dat hij overleg wil met zijn raadsman. Niet direct reageren, want dat kan ook nadelig werken.

**8. Bent u van mening dat de rechter zich laat beïnvloeden (in die zin dat het iets met zijn overtuiging kan doen)?** Het zal wel moeten. Daarvoor zit je in de rechtszaal. Als niemand zich laat beïnvloeden, dan hoef je je verhaal niet te doen.

**9. Denkt u dat het wetsvoorstel in strijd is met de onpartijdigheid van de rechter?** Nee, want ik heb als officier van justitie ook een standpunt. We zeggen toch ook niet dat we denken dat de rechter daardoor te veel wordt beïnvloed? Het is juist de balans. Een raadsman die iets heeft te vertellen, net als een officier en dan komt daar een slachtoffer bij. Dat moet allemaal gewogen worden. Ik zou het heel gek vinden als we spreekrecht toekennen en er vervolgens niets mee gedaan wordt (dat het spreekrecht totaal geen invloed zou hebben). Je luistert naar zinnige dingen. Tegelijkertijd heb ik gezegd dat ik niet verwacht dat heel anders zal worden geoordeeld en dat er daardoor geen belang voor waarheidsvinding ligt. Je kunt je afvragen hoe dat zich tot elkaar verhoudt. Enerzijds zeg ik dat ik verwacht dat ik beïnvloed word op de juiste overwegingen en anderzijds zeg ik dat ik verwacht dat het niet van invloed is op de waarheidsvinding. Ik denk dat een slachtoffer hele nieuwe inzichten kan geven door iets meer over de feiten te vertellen. Een verdachte die zegt dat hij bij X zat, terwijl het slachtoffer weet dat X op dat moment in Australië zat. Als dat niet in het dossier staat, dan kom je tot een nieuw inzicht. Als er een slachtoffer zit die weet hoe een en ander is gegaan, dan zijn dat de momenten waarvan ik zeg dat een hele andere wending aan het bewijs kan worden gegeven. Advocaten moeten het van de twijfel van de rechter hebben. Als een officier die twijfel weg kan nemen, dan moet de advocaat zeggen dat het onderzocht moet worden of de advocaat zegt dat hij hier niet op investeert (omdat we weten dat het niet waar is). Als je op het dossier af mag gaan zoals het er ligt, dan vind ik het geen meerwaarde om het slachtoffer iets te laten vertellen over schuld en kwalificatie.

## Bijlage 9

*Een interview met de officier van justitie afgenomen op 11 november over wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Ik ben geen voorstander. Ik vind het verkapte juryrechtspraak. Slachtoffers zijn geen juristen, maar mogen wel iets zeggen over onder andere bewijs. Ik denk dat het einde zoek is. Ik denk dat het zal leiden tot een soort van ruzie in de rechtszaal. Als slachtoffers zich gaan uitlaten over de schuld van de verdachte, terwijl de verdachte daar anders tegenaan kijkt (en misschien kijkt een officier daar ook anders tegenaan), dan denk ik niet dat dat bevorderlijk is voor de sfeer in de rechtszaal. Het is natuurlijk afhankelijk van de zaak. Het kan ook goed gaan. Er zijn gevoelige zaken waarin slachtoffers gevoelige dingen zeggen en/of horen. Alles mag worden gezegd en ik denk dat zoiets heel ver gaat.

**2. Denkt u dat het wetsvoorstel de positie van het slachtoffer zal verbeteren?** Als slachtoffers zich over de straf mogen uitlaten, dan niet. Het lucht misschien op voor een slachtoffer. Ik denk dat slachtoffers het gevoel zullen hebben dat ze tijdens de zitting alles eruit mogen gooien, zodat ze het kwijt zijn. Ik denk overigens dat de rechtszaal niet de plek is om dat te doen. Ik heb geen moeite als zoiets gebeurt tijdens mediation. Ik waag het te betwijfelen dat juridisch gezien de positie van het slachtoffer verbetert. Nu laat een slachtoffer zich uit over de gevolgen van het strafbare feit. Als dat wordt losgelaten, dan zal het in de toekomst van hot naar her gaan. Een slachtoffer zal op de man of vrouw gaan spelen en ik denk dat zoiets dergelijks de positie van het slachtoffer niet goed doet.

**3. Vindt u het terecht dat in de rechtszaal plaats is voor emotie?** Ja. Ik denk niet dat het slachtoffer zich over bewijs, schuld en straf moet uitlaten. Het slachtoffer gaat daar niet over. Het slachtoffer kan de hoop uitspreken dat een straf volgt, maar niet dat de verdachte 12 jaar moet krijgen.

**4. Denkt u dat het wetsvoorstel de rechtspositie van de verdachte verandert?** Ik denk dat het voor de verdachte (nog) pijnlijk(er) is om de zitting bij te wonen. De rechtspraak is en blijft onafhankelijk van die emoties, maar ik denk dat het voor de verdachte zwaarder zal zijn. Of het de rechtspositie van de verdachte aantast, dat betwijfel ik. Professionals beoordelen de zaak. Ik denk dat verdachten er vaker voor kiezen de zitting niet bij te wonen. Ik denk dat het de persoon heel erg kan raken. Bij een bekende verdachte zal het meevallen, maar bij een ontkennende verdachte niet. Het wordt een wel-niet spel. Het leidt tot ruzie. Ik denk dat het niet ten goede is voor de orde op zitting.

**5. Vindt u dat het slachtoffer op uw stoel gaat zitten?** Ik voer vaak slachtoffergesprekken. Zeker in zedenzaken. Ik leg uit waarom ik een bepaalde weg insla. Ik sla waarschijnlijk kant noch wal als ik een andere weg insla dan het slachtoffer zou willen. Als ik bijvoorbeeld vind dat er geen bewijs is of een bepaald feit niet kan worden bewezen.

**6. Laat u zich beïnvloeden door slachtoffer?** Nee. Ik ben eerlijk tegen het slachtoffer. Het gaat niet om geloven in. Geloven is iets anders dan wettig en overtuigend bewijs. Het gaat er niet om of ik een slachtoffer wel of niet geloof. Het gaat er om of ik wettig of overtuigend bewijs heb. Het is tweeledig. Ik heb er nooit moeite mee om dat aan slachtoffers uit te leggen. Slachtoffers snappen dat vaak ook wel.

**7. Laat de rechter zich beïnvloeden door het slachtoffer?** Het hangt van het bewijs af of de rechter zich laat beïnvloeden. Een rechter kan het spreekrecht gebruiken om een en ander te motiveren. We weten allemaal dat moord en doodslag ernstige impact hebben op

de samenleving. Rechters gebruiken het spreekrecht in zijn algemeenheid. Citaten heb ik nog nooit gezien in de uitspraak, maar wel een verwijzing in een algemene motivering.

**8. Denkt u dat de rechter door het wetsvoorstel zal worden beïnvloed?** Ik denk het niet. De rechter is een professional. Een rechter is ook een mens, maar als je daar zit en je hebt een toga aan, dan is het toch anders.

**9. Is het wetsvoorstel naar uw mening in strijd met de onpartijdigheid van de rechter?** Nee. Het beestje moet een naam krijgen. Waarom zou het spreekrecht niet worden gebruikt? Het zou erger zijn als rechters het spreekrecht als bewijsmiddel gaan gebruiken. Dat kan natuurlijk niet. En dan nog, meestal zijn de slachtoffers die spreekrecht hebben gehoord. Zij zijn getuigen in het dossier. De rechter kan de verklaring gebruiken en er een draai aan geven.

**10. Vindt u dat het slachtoffer een zelfstandige procespartij zou moeten worden?** Absoluut niet, dan kunnen we het openbaar ministerie wel opdoeken. Het lijkt er op (met het wetsvoorstel) dat het openbaar ministerie bijna gedwongen wordt voor het slachtoffer te kiezen en dat is natuurlijk niet zo. Het openbaar ministerie staat niet aan de kant van het slachtoffer. Het openbaar ministerie is belast met de opsporing en vervolging van strafbare feiten. Voor een slachtoffer sta ik vaak aan de goede kant. Ik denk dat men zich op glad ijs begeeft door het slachtoffer een positie te geven waarin het openbaar ministerie bijna niet anders kan dan de visie van het slachtoffer volgen. Ik ben nog steeds onafhankelijk. Ik sta nog steeds voor de maatschappij.

**11. Bent u van mening dat het wetsvoorstel in strijd is met de onschuldpresumptie?** Moet ik aan een slachtoffer met een iq van 80 uitleggen dat je pas van een dader spreekt als iemand is veroordeeld door de rechter? Voor het slachtoffer is de verdachte de dader en dat is nog een reden waarom het slachtoffer geen zelfstandige procespartij moet worden. Als je het juridisch bekijkt, dan is het in strijd met de onschuldpresumptie. Ik denk echter dat je sommige dingen met een korrel zout moet nemen. Ik denk dat het absoluut niet de rechtspraak beïnvloedt. Ik denk dat het wel meevalt dat het onderzoek ter terechtzitting wordt beïnvloed door het nieuwe spreekrecht. Een zitting zal langer gaan duren, want het zou zomaar kunnen dat slachtoffers hele boekwerken gaan voorlezen. Ik zou niet weten hoe we dat moeten gaan doen. Zittingstijd is al schaars. Hoe gaan we dat inkleden? Moeten slachtoffers een aantal weken van te voren iets inleveren, zodat we weten wat er gezegd gaat worden en hoelang dat ongeveer gaat duren? Of is het een verrassing? Als slachtoffers worden losgelaten, dan is er een kans dat ze zo een uur aan het woord zijn. Nu zijn er maximaal drie nabestaanden die iets mogen zeggen, wordt dat ook losgelaten? We zijn straks een hele ochtend bezig met luisteren naar de verhalen van nabestaanden. Ik weet niet of het strafproces daar op ingekleed is.

**12. Verwacht u dat als gevolg van het wetsvoorstel meer wrakingsverzoeken ingediend zullen worden door advocaten?** Het is een tijd mode geweest. Het komt en het gaat. Je hebt tijden dan regent het wrakingen. Vaak hangt het samen met een arrest dat net is gewezen. Het zou best kunnen dat het wetsvoorstel aanleiding is tot wat wrakingsverzoeken totdat weer een lijn is bepaald door hogere rechtspraak.

## Bijlage 10

*Een interview met de officier van justitie afgenomen op 3 december 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Het sluit aan bij de wens van het slachtoffer. Vanuit juridisch oogpunt vind ik het wat lastig in te passen in strafproces. Toen het slachtoffer nog niet in beeld was, is ook een grote stap gezet om het slachtoffer te introduceren in het strafproces. Toen waren er (net als nu) bezwaren hoorbaar. De praktijk leert dat niet in alle zaken slachtoffers zich melden voor het spreekrecht. Ik denk dat het mee zal vallen. In het huidige spreekrecht zie je al vaak dat het slachtoffer de verdachte beschuldigt en dan wordt er ingegrepen. Het verhaal staat vaak op papier en wordt van te voren opgestuurd. Ik weet vaak op voorhand dat er een slachtofferverklaring is. Het is lastiger als een slachtoffer tussen de procedure door gebruik maakt van het spreekrecht (als dat zou kunnen). Op dat moment worden namelijk de bewijsmiddelen behandeld. Een slachtoffer zegt bijvoorbeeld 'zo is het niet gegaan' en dan moet er worden ingegrepen door de rechter. Als er een begin is en een eind, dan denk ik niet dat het strafproces daardoor ernstiger wordt belast dan nu het geval is. Tenzij je meegaat in de kritiek dat de rechter zich laat beïnvloeden. Er zal altijd enige mate van beïnvloeding zijn. Er is wel eens onderzoek gedaan naar hoeveel dat is. Ik denk dat de grootste taak van de officier is ervoor zorgen dat het dossier compleet is. Als het goed is, is de verklaring van het slachtoffer ook opgenomen in het dossier. Het slachtoffer is gehoord en heeft aangifte gedaan. Je mag er van uitgaan dat hetgeen het slachtoffer zegt, al bekend is. Als het slachtoffer iets nieuws vertelt, dan kan ik me voorstellen dat een raadsman het daar met zijn cliënt over wil hebben voor zover het van enige bewijswaarde is. De aangifte van het slachtoffer is ook een bewijsmiddel. Waarom zou de verklaring op zitting niet als bewijsmiddel mogen gelden?

**2. Wordt u beïnvloed door het slachtoffer?** Tot een zeker moment is een zaak vaak alleen maar papier. Vaak zie ik de verdachte pas voor eerst op zitting en dat geldt ook voor het slachtoffer. Je hebt het gelezen en vervolgens gaat het slachtoffer voor je zitten en vertelt het in zijn eigen woorden en brengt zijn emotie over. Soms raakt mij dat wel en dat vertel ik dan ook op zitting. Het zal niet zo zeer van invloed zijn op de kwalificatie van het strafbare feit. Het kan daarentegen wel van invloed zijn op de strafmaat. Ook het optreden van het slachtoffer op zitting kan zo ingrijpend zijn dat ik denk dat het van invloed kan zijn op de strafmaat. Laatst sprak ik een collega en die vertelde dat hij een zaak had behandeld waarin een slachtoffer door toedoen van de verdachte ernstig was verminkt in het gezicht. Die collega koos ervoor het slachtoffer naar de zitting te laten komen, zodat iedereen kon zien wat het strafbare feit met het slachtoffer heeft gedaan. Ik kan me niet voorstellen dat zoiets niets doet met de aanwezigen. Zelf heb ik wel eens een zaak gehad, het ging om zware mishandeling, dat de verdachte het slachtoffer met een ijzeren staaf had bewerkt. Ik heb die ijzeren staaf meegenomen naar zitting. Puur voor de beeldvorming van de aanwezigen. Je kan een beschrijving van een GGD-arts lezen, maar met beeld en een verhaal kan emotie worden overgebracht. Ik sluit niet uit dat dit soort dingen van invloed zijn. Als er een dossier ligt met één bewijsmiddel, dan breng ik de zaak niet op zitting. Er vindt dan een sepotgesprek plaats. Dit is vaak het geval in zedenzaken. Vaak zijn de verdachte en het slachtoffer de enigen die daar iets over kunnen zeggen (los van het technisch bewijs). Ik moet het slachtoffer uitleggen dat ik hem of haar geloof, maar dat ik te weinig heb om er een zaak van te maken. Ik moet uitleg geven over het bewijsrecht, uitspraken van de Hoge Raad. Een slachtoffer kan vervolgens een klacht indienen (art. 12 Sv). Ik heb een zaak gehad waarin de verdachte was vrijgesproken van poging tot moord. Ik ben in hoger beroep gegaan. Vervolgens belde de advocaat van de verdachte me op met de vraag of ik wilde overwegen het hoger beroep in te trekken, omdat de advocaat het zielig vond voor de verdachte. Ik heb uitgelegd dat ik denk dat de verdachte het heeft gedaan, anders zou ik hem nooit vervolgen. Door het gerechtshof is de verdachte veroordeeld. Ik heb nog een zaak



gehad waarin de verdachte zijn vrouw had vermoord. Het was een tragisch verhaal. De verdachte werd een gevangenisstraf van 4 jaar opgelegd. Ik heb hoger beroep ingesteld. Uiteindelijk heeft de verdachte 8 jaar gevangenisstraf gekregen. Het uitgangspunt was 12 jaar gevangenisstraf. De verdachte was verminderd toerekeningsvatbaar en erg oud. Hij had een hogere straf moeten krijgen. Het is toch het verhaal dat om een zaak heen zit. Wie de persoon van de verdachte is, is dus ook van invloed. Als de persoon van de verdachte wordt besproken, waarom zou de persoon van het slachtoffer niet besproken kunnen worden?

**3. Denkt u dat het wetsvoorstel bijdraagt aan de verbetering van de positie van het slachtoffer?**

Ik denk niet dat het strafproces (juridische gedeelte: de waarheidsvinding) veel vooruit of achteruit zal gaan. Men mag er van uitgaan dat het dossier compleet is. Het kan wel helpen voor de verwerking van het leed van het slachtoffer. Ik merk dat slachtoffers gefrustreerd zijn over het feit dat zij op zitting niet kunnen vertellen over iets. Aangezien er een kans is dat de rechter de verdachte vrijspreekt, moet de officier van justitie de slachtoffers goed informeren. Een officier moet bij het slachtoffer geen verwachting scheppen dat de rechter de verdachte zal veroordelen. Op het punt van de bewezenverklaring, moeten slachtoffers voorbereid worden op de sterke en zwakke kanten van de zaak. Het is niet per se afhankelijk van het spreekrecht. De begeleiding van het slachtoffer moet goed zijn. Ik denk dat het wetsvoorstel is gekomen vanuit de wens om de positie van het slachtoffer te verstevigen, maar de positie van het slachtoffer is niet per definitie de positie van de waarheidsvinding. Het zijn twee dingen die in het strafproces spelen. Positie van het slachtoffer met betrekking tot de waarheidsvinding: het verhoor, de aangifte en bijvoorbeeld camerabeelden die zijn afgegeven. Het proces ging over het hoofd van het slachtoffer, terwijl het slachtoffer daar niet of nauwelijks in werd gekend. Dat is veranderd en blijft veranderen. Ik denk dat het lastiger wordt als dat betekent dat meer mensen gebruik gaan maken van het spreekrecht. Slachtoffers die de verdachte aan de hoogste boom willen opknopen zul je wellicht wat meer gaan zien. Als we er van uitgaan dat geen nieuwe feiten worden aangedragen door het slachtoffer en als die feiten niet geïnterpreteerd kan worden als bewijs, maar meer als de ongezouten mening van een slachtoffer, dan is er niets aan de hand. Ik geef mijn ongezouten mening ook. Een verdachte en zijn raadsman weten ook niet wat ik ga zeggen. Ookal doe ik dat juridisch, met enige regelmaat geef ik mijn mening over de persoon van de verdachte. Ik kwalificeer iets bijvoorbeeld als verkrachting, maar ik vind ook iets van de persoon van de verdachte en dat zal ik ook vertellen. Dat zijn dingen die voor de strafmaat van belang zijn. Denk aan strafverzwarende elementen.

**4. Vindt u dat het slachtoffer een zelfstandige procespartij zou moeten worden?**

Het enige wat ik me zou kunnen voorstellen is dat een slachtoffer dan invloed zou moeten kunnen hebben op de vraag of iemand moet worden vervolgd (opportuïteitsbeginsel). Je gaat dan richting lekenrechtspraak en dat moeten we niet doen.

**5. Vindt u dat het slachtoffer op uw stoel gaat zitten?**

Er kan niet worden uitgesloten dat een slachtoffer een heel requisitoir zal houden. Ik beperk me tot de taak die ik heb en dat is opsporen, vervolgen en daar een kwalificatie aan hangen. Het is vervelend als ik iets anders zeg dan het slachtoffer en het slachtoffer het afkeurt. Bijvoorbeeld als ik uitleg aan het slachtoffer dat poging tot moord naar mijn mening niet haalbaar is en ik blij mag zijn als het mishandeling wordt. Een rechter kan een slachtoffer alleen iets uitleggen op het moment dat het slachtoffer met zijn verhaal bezig is. De orde van de zitting en de tijd is de taak van de rechter. Als een slachtoffer tegen de verdachte zegt dat hij de verdachte kapot maakt als hij vrij wordt gesproken, dan zeg ik als officier van justitie dat sprake is van bedreiging. Het slachtoffer wordt dan aangehouden. Ik heb zelf nog niet meegemaakt dat een slachtoffer is aangehouden tijdens de zitting. Collega's van mij hebben dit wel eens meegemaakt.

**6. Is het wetsvoorstel naar uw mening in strijd met de onschuldpresumptie?**

Nee. Ik begin mijn requisitoir met vertellen waarvan iemand wordt verdacht. Vervolgens leg ik uit dat

ik van mening ben dat het (op basis van de bewijsmiddelen die er zijn) bewezen is. Aan het einde van mijn requisitoir spreek ik niet meer van de hypothese dat ik de verdachte ergens van verdenk, maar dan verzoek ik de rechtbank de verdachte te veroordelen. Ik zie de verdachte als dader en ik eis een bepaalde straf. Voor de buitenwereld is iemand pas dader als de rechtbank dat heeft uitgesproken.

**7. Is het wetsvoorstel naar uw mening in strijd met het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter?** Ik denk dat een rechter onpartijdig behoort te zijn en daar gaat het verhaal van een slachtoffer niets aan veranderen. Een rechter zit al heel diep in de zaak, hij kent alle ins en outs al. Een rechter kan bedenken hoe een slachtoffer reageert. Ik mag aannemen dat alles wat een slachtoffer te vertellen heeft, reeds bekend is. Het gaat om de vraag welke bewijswaarde aan een verklaring van een slachtoffer wordt gehecht. Ik denk dat de verdachte het onbelemmerde spreekrecht niet leuk vindt. Het is nooit leuk om breed uitgemeten te krijgen wat het slachtoffer vindt van iets wat over jou gaat. Als een verdachte keihard ontkent, dan zal het hem niet raken.

**8. Denkt u dat het bij dit wetsvoorstel blijft?** Ik verwacht dat er nog wel wat wijzigingen komen. Wij volgen het Europese beleid. Een verschil tussen Nederland en Frankrijk is bijvoorbeeld dat slachtoffers in Frankrijk het hele strafdossier krijgen. In Nederland wordt dat (nog) tegengehouden.

## Bijlage 11

*Een interview met mr. M.A. Buntsma (Buntsma & Van Dooren Advocaten te Breda) afgenomen op 2 november 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Onbelemmerd is nooit goed. Het moet altijd zijn ingekaderd, omdat je anders doorslaat. Slachtoffers zijn doorgaans geen juristen. Slachtoffers hebben doorgaans geen dossierkennis. Eigenlijk vraag je aan het volk hoe hoog de verdachte moet hangen. Vanuit emotie uiten slachtoffers zich over de strafmaat en dat vind ik rieken naar lynchen.

**2. Denkt u dat door het wetsvoorstel de positie van het slachtoffer zal verbeteren?** Ik denk het niet. Het probleem is dat het een opening is die zo wijd is, dat slachtoffers niet serieus dreigen te worden genomen. Emotie en gebrek aan kennis zouden contraproductief kunnen werken. Het huidige spreekrecht is 'beter' voor het slachtoffer. Je kunt slachtoffers ook te veel ruimte geven. De praktijk zal het uit moeten wijzen. **Wat denkt u dat er gebeurt als de rechter de verdachte, nadat het slachtoffer onbelemmerd spreekrecht heeft uitgeoefend, vrijspreekt?** Dat is een enorme frustratie. Slachtoffers hebben geen dossierkennis (ook in het huidig spreekrecht). Slachtoffers dreigen meer op het verkeerde been te worden gezet. Verder gaan in emotie. Verder gaan in wensen. Slachtoffers zouden alles wat in hun hoofd opkomt, kunnen zeggen door die ongeremdheid. Dat is een groot risico. Het lijkt alsof je slachtoffers de ruimte geeft maar het is schijn. Er zitten risico's aan. Op het moment dat aan slachtoffers de microfoon wordt gegeven, schep je verwachtingen. Die verwachtingen kunnen eens te meer niet uitkomen. Ik denk dat het een politiek instrument wordt. **Zou het slachtoffer volgens u een zelfstandige procespartij moeten worden?** Nee. Als je slachtoffers een positie wil geven, dan moet je dat met een advocaat doen en niet met hulpverleners die 'ghost writers' zijn, zoals Slachtofferhulp. Het moet goed worden uitgelegd wat er aan de hand is. Ik heb de indruk dat Slachtofferhulp dat niet kan. Het is meer een indrukwekkend confectieverhaal dan maatwerk. Ik denk dat wij als advocaten er over het algemeen beter toe zijn uitgerust.

**3. Denkt u dat door het wetsvoorstel de rechtspositie van de verdachte zal veranderen?** Ja. De verdachte voelt zich publiekelijk uitgejouwd. Als iemand in een bepaalde setting wordt toegelaten en jou onbelemmerd verbaal het nodige toewenst, dan zit je niet meer onbewogen je proces uit. Een officier kan wel eens harde woorden gebruiken, maar zijn ambt houdt hem in het gareel. Wie houdt het slachtoffer in het gareel? Wat doet een rechter als door het slachtoffer wordt gezegd: je moet hem lynchen, kapot schieten, ballen eraf? Ik denk dat je met enkele woorden al publiekelijk kan worden gelyncht. Dat moet je eens in de Tweede Kamer proberen op de publieke tribune. Die wordt ontruimd. Waarom denk je dat het wetsvoorstel is aangenomen? Er zitten te weinig advocaten in de Tweede Kamer. Het hoort zo te zijn dat de verdachte neutraal wordt behandeld. Dat is al niet het geval want hij komt met verdenking binnen.

**4. Bent u van mening dat het wetsvoorstel in strijd is met de onschuldpresumptie?** Ja. Je weet natuurlijk niet of slachtoffers helemaal de breedte ingaan. Ik denk het wel. Ik mag als advocaat niet eens alles zeggen. Het slachtoffer mag meer zeggen dan ik als advocaat. Dat een officier uitgaat van de schuld van de verdachte, is tot daar aan toe. Zo is het systeem. Maar om het slachtoffer nou ook zo'n positie te geven vind ik unfair. Het wordt dan van twee kanten aangegeven. Het is druk van twee kanten. Er is iemand die zegt er is onschuld, dat is de rechter. Ik ga daar ook vanuit. En dan is het slachtoffer er als extra partij. We hebben afgesproken met z'n allen dat de officier dat doet namens slachtoffers. Het is beschaving, de wraaklustigen weghalen. De beschaving heeft ertoe geleid dat een officier het probleem monopoliseert. De officier geeft een stuk van zijn monopolie af. De onschuldpresumptie komt zwaarder onder vuur te liggen, omdat de officier een stuk van zijn monopolie weggeeft aan

iemand die ongeremd kan zijn. Dat kan dan nogal wat zijn als het slachtoffer dan iets mag zeggen. Ik ben zeer benieuwd hoe ongeremd het kan zijn.

**5. Is het wetsvoorstel in strijd met het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter?** Het is een extra aanval. Het wordt de rechter moeilijker gemaakt.

**6. Denkt u dat het onderzoek ter terechtzitting wordt beïnvloed?** Ja, de verdachte zou kunnen zeggen dat hij niets meer wil zeggen, omdat hij zoveel ellende over zich heen heeft gekregen. Dat zou je eens moeten doen in het theater. Iemand uit het publiek staat op en scheld de artiest uit. Die artiest verlaat dan het podium hoor. Dat zou een verdachte dus ook kunnen doen. De zitting niet meer bijwonen (onderscheid maken tussen ontkennende en bekende verdachten). Wij hebben afgesproken dat de rechter erover oordeelt en de officier het zijne ervan zegt. **Hoe zou de rechter (eventuele) beïnvloeding van het onderzoek ter terechtzitting kunnen voorkomen?** Door middel van coaching. Bij spreekrecht op papier weet je wat er gezegd wordt. Als er rotzooi instaat, dan kun je tijdig ingrijpen. Als je spreekt uit je hoofd, dan is het maar de vraag hoe alert de rechter is.

## Bijlage 12

*Een interview met mevrouw mr. M.C. Corbeij-Beukers (Buntsma & Van Dooren Advocaten te Breda) afgenomen op 2 november 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Het lijkt me niet zo zinvol. Het lijkt me ook niet uitvoerbaar. Als je het slachtoffer iets laat zeggen over bewijs en straf, dan moet je daar als verdediging ook op kunnen reageren en dat kan vaak niet. Misschien moet dat dan ook maar ingebouwd worden. Ik denk ook dat je het structureel aan de broek gaat krijgen dat een slachtoffer als getuige moet worden gehoord en de zaak moet worden aangehouden. Als een slachtoffer zich over bewijs en straf uitlaat, dan wil ik het slachtoffer aan de tand voelen. Ik wil doorvragen en mijn vragen voorbereiden als het slachtoffer van alles vindt. Ik wil er dieper op ingaan. Het slachtoffer zit er niet als getuige maar als slachtoffer. Getuigenrol kan het slachtoffer in ander deel van proces hebben naar mijn mening. Op zitting heeft hij de rol van slachtoffer. Het slachtoffer moet het niet over de bewezenverklaring hebben.

**2. Denkt u dat het wetsvoorstel de positie van het slachtoffer zal verbeteren?** Nee. Stel je voor, het slachtoffer vindt van alles en de rechtbank spreekt verdachte vervolgens vrij. Het slachtoffer krijgt dan een extra klap. Een slachtoffer heeft (doorgaans) ook geen weet van de juridische procedure. Een slachtoffer kan van alles vinden, maar hij heeft doorgaans geen inzage in het dossier. Een slachtoffer komt altijd een stap tekort. Zijn mening is subjectief. Zijn mening is gekleurd en onvolledig. Het heeft geen zin. **Denkt u dat het wetsvoorstel afbreuk doet aan het huidig spreekrecht dat is beperkt tot de gevolgen van het strafbare feit?** Ja, als jij als slachtoffer het idee hebt dat je invloed kan uitoefenen op de bewezenverklaring, de strafoplegging, dan ga je daar als slachtoffer voornamelijk op zitten. Een gebied waar je niet in thuis bent, weet je niet waar je het over hebt. Je wordt niet serieus genomen. Wel in je gevoel over de gevolgen. Ik denk dat het volstrekt zinloos is. Je mag er iets van vinden. Het is een soort verkapte schijnbeweging. Je mag iets zeggen maar het slaat toch nergens op.

**3. Denkt u dat het wetsvoorstel de rechtspositie van de verdachte zal veranderen?** Nee. Wat bereik je ermee. Wordt meer waarde gehecht aan de verklaring van een slachtoffer? Nee. Negen van de tien keer wordt het slachtoffer niet serieus genomen. Ondanks het feit dat heel veel slachtoffers het recht heel serieus zouden willen nemen, maar door hun onkunde komen zij toch tot een verhaal dat juridisch niet nuttig is.

**4. Is het wetsvoorstel naar uw mening in strijd met de onschuldpresumptie?** Weet ik niet. Het is de mening van een slachtoffer. Het zou de rechterlijke overtuiging kunnen raken. Ik ben er van overtuigd dat rechters er niet naar zullen luisteren.

**5. Vindt u dat het wetsvoorstel in strijd is met het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter?** Ik ben er van overtuigd dat op het moment dat het slachtoffer gaat praten over schuld of onschuld, dat de rechters het niet serieus nemen. Het is een formaliteit. Rechters hebben altijd de moeite genomen om schriftelijke slachtofferverklaring te lezen. De rechter weet al wat iemand gaat zeggen als het slachtoffer live gaat spreken, want slachtoffers hebben bijna altijd ook een schriftelijke verklaring ingeleverd. **Denkt u dat de uitspraak van de rechter wordt beïnvloed door het wetsvoorstel?** Nee. U beïnvloedt de rechter toch ook als advocaat? Ik ken het klappen van de zweep. Ik zit in de juridische wereld. Ik heb een positie als advocaat van verdachte. Ik heb kennis van het dossier. Ik word (doorgaans) serieuzer genomen (als procespartij), dan het slachtoffer. Als het slachtoffer een halfuur heeft gesproken over alle ellende, dan zal de rechtbank misschien wel gevoeliger zijn om het vonnis voorzichtig uit te spreken. Zeker als het om een politierechterzaak gaat.

**6. Denkt u dat het onderzoek ter terechtzitting wordt beïnvloed door het wetsvoorstel?** Ja, maar niet in de zin van de bewezenverklaring. In die zin dat het onderzoek ter

terechtzinging wordt verstoord, omdat aan een deel van het spreekrecht geen waarde wordt gehecht. Je moet het uitzitten en je moet er ook nog op reageren. Misschien krijg je nog een verwijzing vanwege het feit dat je het slachtoffer toch als getuige wil horen. Ik denk dat het rommelig zal worden en tijd gaat kosten. Ik denk dat het niets gaat opleveren behalve frustratie. **Hoe zou de rechter kunnen voorkomen dat het onderzoek ter terechtzitting wordt beïnvloed?** Het spreekrecht korter houden. Een rechter kan de regie voeren.

## Bijlage 13

*Een interview met mr. M.J. Crombach (TDNL Advocaten te Breda) afgenomen op 30 oktober 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Ik vind het verschrikkelijk. Ik vind het een politieke maatregel. Zolang je mensen in de Tweede Kamer hebt zitten die zonder enige kennis van zaken zich uitlaten over de wijze waarop strafzaken behandeld moeten worden, wordt het niet beter.

**2. Denkt u dat het wetsvoorstel de positie van het slachtoffer zal verbeteren?** Objectief gezien überhaupt niet. Slachtoffers kunnen het gevoel hebben dat zij een positie hebben terwijl zij die niet hebben. Slachtoffers kunnen het gevoel hebben dat zij gehoord worden en denken dat iets wordt gedaan met wat zij zeggen, als de uitspraak van de rechter in het straatje past van de slachtoffers. Slachtoffers kunnen ergens iets van vinden en ergens een mening over hebben. Slachtoffers kunnen van mening zijn dat gevolg X aan het strafbare feit verbonden moet worden en straf Y aan het strafbare feit verbonden moet worden. Als de rechter het er niet mee eens is, dan kunnen slachtoffers het idee hebben dat er niet naar ze wordt geluisterd. Ik vind het onnodig als aan de rechter ook nog eens de taak wordt opgelegd een motivering los te laten op een slachtofferverklaring. Rechters hebben genoeg te doen. Ik vind het een te grote belasting. Ik vind het eigenlijk ook niets toevoegen.

**3. Denkt u dat het wetsvoorstel de rechtspositie van de verdachte zal veranderen?** Ik denk het niet. Rechters zitten niet op het wetsvoorstel te wachten. Officieren zitten er ook niet op te wachten maar die hebben vaak geen keus. Rechters die zijn gelukkig af en toe ook een beetje arrogant. Dat kleine stukje emotie kan nog best wel eens van invloed zijn op de rechter omdat hij voelt en hoort wat de gevolgen zijn van strafbare feiten. Zodra een slachtoffer zich ook nog bezig gaat houden met bewijsvraagstukken en straffoetmingsvraagstukken dan heb je kans dat een rechter zich gaat ergeren (ik denk dat zoiets reëel is) en denkt dat het slachtoffer zich er niet mee moet bemoeien, omdat hij er geen verstand van heeft en daardoor dingen roept die niet mogelijk zijn. Dat ene stukje van de boodschap dat wel van belang kan zijn komt dan niet meer binnen bij de rechter omdat dat overschaduw wordt door alles waar de rechter zich aan ergert.

**4. Is het wetsvoorstel naar uw mening in strijd met de onschuldpresumptie?** De onschuldpresumptie is gericht op het magistratelijke deel. Officier, politie, rechters. Wat een slachtoffer daar van vindt, die mag dat roepen. Ik vind dat niet per se in strijd met onschuldpresumptie dat het slachtoffer iemand als dader aanwijst.

**5. Vindt u dat het wetsvoorstel in strijd is met het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter?** Nee, rechters zijn daar in getraind. Zij doen niet anders dan zaken beoordelen en dossiers beoordelen. Een rechter weet op het moment dat hij een dossier leest, heel goed wat er is gebeurd en hij weet ook heel goed of iemand dader is of alleen verdachte. Dat weten rechters ook van te voren. Ze mogen dat alleen niet hardop zeggen en ook niet laten blijken. Gelukkig mogen daders vrijgesproken worden als er te weinig bewijs is. Rechters kunnen dat heel goed onderscheiden denk ik. Zeker omdat hij het dossier kent en omdat hij in de grootste lijnen weet wat er zich heeft afgespeeld. Het is niet heel vaak dat tot hele nieuwe inzichten wordt gekomen tijdens het onderzoek ter terechtzitting. Als een slachtoffer herhaalt wat in de aangifte is vermeld, dan denk ik dat de rechter het prima vindt en voor kennisgeving aanneemt maar niet van invloed is op zijn beeld van de verdachte of zaak.

**6. Denkt u dat het onderzoek ter terechtzitting wordt beïnvloed door het wetsvoorstel?** Het wetsvoorstel ziet niet op onbepert in tijd. Het verandert in die zin dat slachtoffers een

paar extra opmerkingen mogen maken over dingen waar ze nu geen opmerkingen over mogen maken. Voor die paar zinnen is ook nog wel tijd denk ik als je het van de huishoudelijke kant bekijkt.

**7. Verwacht u dat het wetsvoorstel tot problemen zal leiden?** Ik denk dat men denkt: nu zijn we te ver gegaan, we gaan dit maar weer een beetje beperken. Je hebt de theoretische invulling van dingen en de praktische invulling. Zoals ik al zei, rechters zitten er niet op te wachten. Ik vind het prima als slachtoffers in situaties waar dat terecht is, willen zeggen wat ze van dingen vinden. Vervolgens moet niet de verwachting geschapen worden dat daar iets mee gebeurt. Slachtoffers hebben er geen verstand van. Slachtoffers weten niet waar het over gaat. Een strafbaar feit dat jou overkomt, is iets heel anders dan dat ook daadwerkelijk op de juiste manier te duiden. Als officier moet je een vent zijn en dat aan slachtoffers uitleggen.

Mijn mening wordt gekleurd door zielenpoot-verhalen. Slachtoffers die ineens een waanzinnig aangedikt verhaal opschrijven en vertellen, waarvan ik denk: stel je niet aan. Ik heb zelden meegemaakt dat slachtoffers alleen slachtoffer zijn.



## Bijlage 14

*Een interview met mr. E.M.J. Thomas (TDNL Advocaten) afgenomen op 30 oktober 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Ik gun slachtoffers het zonder meer. Ik zie het alleen breder. Ik zie het wetsvoorstel als één van de vruchten van het duo Opstelten en Teeven. Het wetsvoorstel legt extra druk op het proces. Ik ben er niet blij mee, het moet geen lynchachtige situatie worden. Het moet allemaal binnen bepaalde perken blijven. Ik zie de meerwaarde niet van het wetsvoorstel. Er is namelijk nog een ander uitgangspunt. Rechters proberen in gelijkwaardige zaken op een gelijkwaardige wijze te straffen. Slachtoffers hebben dat verstand niet. Door slachtoffers zullen enorme uitspraken gedaan worden waar de rechter niet in mee kan gaan, omdat het grondbeginsel er is. Zoiets kan leiden tot een bepaalde teleurstelling bij slachtoffers. Een voorbeeld is de zaak van Badr Hari. Hij kreeg veel minder straf opgelegd dan het slachtoffer had gewild. Het slachtoffer is teleurgesteld. Ik begrijp dat deels. Als slachtoffers (nog) meer gehoord worden, dan krijg je dat soort situaties alleen maar meer.

Als een chirurg in de OK aan het opereren is, dan laat je toch ook niet iedereen de OK binnen om de chirurg te vertellen hoe hij de patiënt moet opereren? Het houdt op een gegeven moment op. Het wetsvoorstel is politiek. Als je het mij vraagt moet het wetsvoorstel worden afgewezen.

**2. Denkt u dat het wetsvoorstel de positie van het slachtoffer zal verbeteren?** Nee. Grote kans dat het leidt tot overschreeuwen. In bijvoorbeeld Scandinavische landen zitten bij heel veel zaken lekenrechters. Je zou kunnen zeggen dat zij ook de stem van het volk verwoorden. Het enige verschil is dat de lekenrechters neutraal zijn in die zin dat het hen niet persoonlijk aangaat. Slachtoffers zitten boordevol met emoties. Er is eerder een kans dat het doel uit het oog wordt verloren. Ik denk niet dat het strafproces er is om werkelijk ongebreideld emoties te laten vloeien, zodat je een en ander beter kan verwerken. Het houdt ergens op en dan moet je dat (met alle respect) maar ergens anders doen. Naar mijn mening wordt volstaan met het huidige spreekrecht.

**3. Denkt u dat het wetsvoorstel de rechtspositie van de verdachte zal veranderen?** Nee. Ik heb vertrouwen in het systeem van een rechter, een officier en een advocaat. Als een slachtoffer met een hele slimme opmerking komt op het gebied van schuld of straf, dan zou ik bijna zeggen: 'Chapeau, dat heeft u netjes gedaan.' Een beetje advocaat moet dat zien aankomen. Als een advocaat zich laat verrassen, dan heeft hij zijn dag niet en ligt het meer aan hem. Je weet natuurlijk nooit wat slachtoffers gaan zeggen. Soms kunnen ze zich overschreeuwen. Er zijn zaken waar het slachtoffer ook een bepaalde rol heeft gespeeld.

Een voorbeeld is de vluchtelingenkwestie in Steenbergen. Er werd gejoeld door hooligantypes met petjes. De manier waarop zij daar stonden te ageren, maakte dat hun boodschap niet overkwam. Sterker nog, je denkt: 'Wat is dat voor een stel hufters?'. Als zo'n slachtoffer op zitting helemaal uit z'n dak gaat en heel agressief is naar de verdachte toe (terwijl het nog maar de vraag is of de verdachte schuldig is) en het slachtoffer ook niet helemaal vrijuit gaat, dan probeer je als advocaat de rechter er op te attenderen dat het slachtoffer uit een bepaald milieu komt en de rechter misschien een beter beeld krijgt van wat er mogelijk is gebeurd (actie en reactie).

Voor mij is het uitgangspunt: 'It takes two to tango, actie reactie, waar twee kijven hebben twee schuld.' Een dossier is vrij neutraal. Tenminste, in Nederland is het bijna niet mogelijk om de betrouwbaarheid van het slachtoffer aan de orde te stellen. Het gebeurt wel eens dat er echt aanwijzingen zijn dat het slachtoffer een proleet eerste klas is. Als dat op papier is

gezet, dan leeft zo'n slachtoffer niet echt want een agent schrijft iets het zakelijk op. Als ik zoiets lees, dan zou ik de persoon daarachter willen zien. Als ik bijvoorbeeld weet dat het slachtoffer een strafblad heeft (ik heb overigens geen recht om dat te weten), dan kan het zijn dat zoiets de zaak niet goed doet. Als advocaat moet je daar een opmerking over maken. Het is afhankelijk van de situatie. Het heeft voor- en nadelen. Het moet allemaal binnen de perken blijven.

Als een slachtoffer veel meer mogelijkheden krijgt om zijn verhaal te doen, dan vind ik dat ik als advocaat van de verdachte meer mogelijkheden moet hebben om terug te slaan. Het wordt wat harder en dan gaan de handschoenen uit. Het is een keuze die wordt gemaakt. Het kan niet zo zijn dat een slachtoffer zonder enig gevaar kan zeggen wat hij wil. In dit geval zal de verdachte in het algemeen niet echt de gelegenheid krijgen om te reageren op het slachtoffer. Een slachtoffer kan vinden dat een verdachte het gedaan heeft, maar (met alle respect) hij moet zich er wel rekenschap van geven dat het om een verdachte gaat.

**4. Is het wetsvoorstel naar uw mening in strijd met de onschuldpresumptie?** Nee. Ik denk dat het heel belangrijk is dat je de grote lijnen voor ogen houdt en in het strafrecht zijn die grote lijnen dat we terug moeten naar een persoonlijker contact. Het papier is steeds meer gaan regeren en de verhoudingen zijn er niet beter op geworden (ook tussen de procesdeelnemers). Qua logistiek moet je denk ik zeker vertrouwen zien te herwinnen tussen het Openbaar Ministerie, de advocatuur en de rechter (waarbij zij weten wat ze aan elkaar hebben). Menselijkerwijs. Het wordt geen koehandel, maar af en toe moet je je redelijk opstellen en ik denk dat je, als advocaat, niet a priori al weinig vertrouwen in de rechter moet hebben.

**5. Vindt u dat het wetsvoorstel in strijd is met het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter?** Nee. Het is moeilijk om de ene zaak met de andere zaak te vergelijken. Ik denk dat je de rechterlijke macht op zijn zachtst gezegd (en negatief gezegd) het voordeel van de twijfel moet geven. Als je merkt dat een rechter zwakke knieën heeft dan moet je daar op inspelen. Contra-argumenten geven. Als de relatie tussen de rechter, officier en advocaat goed is, dan voel je dat in een rechtszaal. Ik kijk van te voren altijd wie de rechter is. Je houdt er rekening mee. Rechters zijn verschrikkelijk voorzichtige mensen die zich zelden heel direct uitspreken. Wel in een vonnis maar dan zijn het vaak ook mooie volzinnen. Ze zijn onafhankelijk. Het zijn niet voor niets over het algemeen wat grijze muizen. Een rechter die zijn bek opentrekt en normaal Nederlands praat, loopt de kans dat hij wordt gewraakt. Af en toe moet je als advocaat de handrem aantrekken. Het komt er dan op neer dat je aangeeft dat de rechter zijn werk niet goed doet. Rechters vinden dat niet leuk. Ze zijn dat niet gewend. Als een slachtoffer echt bepaalde grenzen overschrijdt, dan twijfel ik er geen moment aan dat de rechter zal ingrijpen. **Denkt u dat de uitspraak van de rechter wordt beïnvloed door het wetsvoorstel?** Het beïnvloedt iedereen. Het is een bijdrage aan het proces. Het beïnvloedt positief of negatief. Ik heb de gemiddelde rechter meer dan hoog zitten om te zeggen dat hij het laat meewegen. Als we het niveau bereiken dat we ons zorgen moeten gaan maken of rechters zich laten beïnvloeden door lynchachtige sferen, dan hebben we grotere problemen.

**6. Zal de houding van de verdachte worden beïnvloed door het wetsvoorstel?** Het komt er op neer dat een advocaat zijn cliënt op het spreekrecht moet voorbereiden. Stel, het gaat om een geweldszaak. Jouw cliënt ontploft en wil (bij wijze van spreken) iemand bij zijn nek pakken. Je scoort daar geen punten mee. Aan de andere kant kun je het als advocaat ook gebruiken. Een slachtoffer is enorm aan het tieren en de verdachte laat dat manmoedig over zich heenkomen, terwijl het om een geweldsdelict gaat. De rechter ziet de verdachte heel rustig zitten, waar in ieder geval de schijn vanuit gaat dat de verdachte heel evenwichtig is. Een rechter zendt constant signalen uit en ontvangt constant signalen om te bepalen wat voor vlees hij in de kuip heeft. Advocatuur is voor een deel toneelstuk. Sowieso het omgaan met je cliënt en met rechters. Een beetje humor doet altijd wel goed. Ik ben iemand die

bekend staat als een botte hark (zeker jaren terug). Ik heb daar aardig wat problemen mee gehad, maar op een bepaalde manier kom ik er mee weg. Wat ik zeg snijdt over het algemeen wel hout. Het is een bepaald krediet dat je opbouwt en dat gebruik je. Soms denk je mee als er een probleem is. Als je als advocaat dwars gaat liggen en het onderste uit de kan wil, dan zal je zien dat je daar niet veel mee opschiet. Alleen als je een pragmatische en goede advocaat hebt, die op een gegeven moment gaat kloten over details, dan denkt de rechter over het algemeen dat er iets aan de hand is, omdat die advocaat zoiets zegt. Zo krijgt hij alleen maar meer aandacht. Je moet het aanvoelen. **Zal uw houding worden beïnvloed door het wetsvoorstel?** Eerder dan in het huidige spreekrecht. Op meerdere terreinen wordt er meer gezegd. Ik kan me voorstellen dat de kans groter is dat er hardere woorden vallen. Wie de bal kaatst kan hem terug verwachten.

## Bijlage 15

*Een interview op persoonlijke titel met een medewerker van Slachtofferhulp Nederland afgenomen op 17 november 2015 over het Wetsvoorstel ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces.*

**1. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Ik vind het dubbel. Enerzijds is het een verrijking voor de positie van een slachtoffer. Anderzijds is het een valkuil. Het schept verwachtingen bij slachtoffers als zij mogen zeggen wat ze vinden. Ik heb het over de strafmaat en het feit dat slachtoffers zich mogen mengen in het strafproces zelf. Slachtoffers kunnen vertellen dat ze de verdachte aan de hoogste boom willen hangen die er is. Slachtoffers kunnen dus doorschieten. Zie dat maar eens tegen te houden. Ik kan slachtoffers niet meer vertellen dat zij daar niets over mogen zeggen. Slachtoffers mogen zich in het huidige spreekrecht civielrechtelijk bemoeien met het strafproces en met hun persoonlijke belevingen van de gevolgen van het delict, maar strafrechtelijk moeten zij op de rem. Zodra slachtoffers bij Slachtofferhulp juridische dienst terechtkomen, doe ik dit soort zaken. Advocaten gaan niet zo ver. Slachtofferhulp doet het gratis en een advocaat kost € 200,00 tot € 300,00 per uur. Sommige slachtoffers raadplegen hun rechtsbijstandsverzekeraar. Ik doe het, omdat het specifiek werk is. Het gaat alleen maar over vorderingen en schriftelijke slachtofferverklaringen die opgesteld moeten worden. Ik doe het inmiddels meer dan 10 jaar, dus ik weet wel waar ik naar moet kijken. In het huidige spreekrecht vertel ik slachtoffers dat ze mee mogen naar de zitting, maar dat ze tijdens de behandeling van de strafrechtelijke feiten hun mond moeten houden. Het is nogal een aanvulling om dat helemaal open te breken.

**2. Hoe bereidt u slachtoffers op het huidig spreekrecht voor?** Ik probeer het slachtoffer in eerste instantie terug te brengen naar het moment dat het gebeurde. Wat gebeurde er direct? Wat gebeurde er een uurtje daarna? Wat gebeurde er toen je 's avonds in bed lag? In steekwoorden schrijf ik dat op. Ik sluit altijd af hoe het slachtoffer er nu in zit. Ik maak er vervolgens een verhaal omheen. Het slachtoffer krijgt dat terug met de boodschap dat hij zich in het verhaal moet herkennen. Ik maak er een verhaal van, omdat ik er na al die jaren een aardig patroon in zie. Ik ben zelf nooit seksueel misbruikt, maar ik kan me er aardig in verplaatsen. Ik doe het altijd bij de slachtoffers thuis. Zij zijn dan thuis en ik ben daar dan te gast. Anders zijn zij hier te gast, in een vreemde omgeving en dan moeten zij hier een aantal drempels over (meer dan thuis). Zeker als het om zedenzaken gaat, bezoek ik slachtoffers thuis. Ik vraag altijd of ze het goed vinden als ik als man kom, maar dat is bijna nooit een probleem.

**3. Hoe zal u slachtoffers op het wetsvoorstel voorbereiden?** Het hoofdkantoor van slachtofferhulp Nederland zal een bepaald beleid creëren, maar het is en blijft maatwerk. Elk slachtoffer is anders, de omstandigheden zijn anders, de cultuur waarin verschillende slachtoffers worden grootgebracht is anders. Maatwerk is het beste woord daarvoor. Dus je kunt daar geen vast stramien op baseren. Het verwachtingsmanagement zal een grote rol gaan spelen. Ik zal slachtoffers vertellen dat ze het mogen zeggen, maar dat zij niet moeten verwachten dat hun wens gehonoreerd wordt. In het huidige spreekrecht bereid ik slachtoffers voor op het verweer van de raadsman of raadvrouw. Dat verweer komt dikwijls grof over. Ik verwijt het de advocaat niet, maar voor een slachtoffer in een zedenzaak, die precies weet wat er is gebeurd en vervolgens moet horen dat zij zelf aanleiding zou hebben gegeven, is het lastig om daar niet op te reageren. Het slachtoffer mag daar niet op reageren. Ik zit er altijd bij in de rechtszaal en ik zeg altijd tegen de slachtoffers dat zij de rechtszaal kunnen verlaten als het ze te zwaar wordt.

**4. Denkt u dat het wetsvoorstel de positie van het slachtoffer zal verbeteren?** Nee. Ik denk dat het alleen maar onrust geeft. In het huidige spreekrecht hebben slachtoffers het

idee dat ze gezien worden. Over het algemeen zijn officieren bereid om op een goede manier inzicht te geven in hoe ze in het dossier zitten. Het slachtoffer voelt dat als erkenning. En die erkenning waarderen ze. Ook begrijpen ze dat ze zich niet moeten bemoeien met het strafproces, omdat dat iets is tussen iemand die de maatschappij vertegenwoordigt en iemand die verdacht wordt van iets wat volgens de maatschappij niet mag. Bovendien zijn slachtoffers ook nog bereid hun mond te houden, hoe moeilijk dat soms ook is en dan wordt er nu aan toegevoegd dat slachtoffers iets mogen zeggen over straf en bewijs? Wat bereik je ermee? De verwachting dat daar iets mee gedaan wordt, is groot en de kans dat het gehonoreerd wordt (misschien een enkele keer), is klein. In het begin zal de magistratuur er ook aan moeten wennen. Zij zullen op zijn minst terughoudend zijn en op de letter van de wet gaan kijken. Je krijgt daarnaast een gespannen sfeer. Als de verdachte wordt vrijgesproken, nadat het slachtoffer zich heeft uitgelaten over de schuld en de straf, dan krijgen we een rel. Het verwachtingsmanagement komt in het geding. Ook al zou de verdachte wel een straf krijgen, maar bijvoorbeeld een werkstraf van 240 uur. Een werkstraf is ook een straf, best een zware straf, maar het staat niet in verhouding tot een gevangenisstraf. Slachtoffers krijgen het beeld dat ze iets hebben gezegd en dat daar rekening mee wordt gehouden. In het begin van het huidige spreekrecht hebben rechters daar ook moeite mee gehad. In theorie verbetert het, want het is een aanvulling. In de praktijk verwacht ik niet dat het zal verbeteren. Het wetsvoorstel zal op teleurstellingen uitlopen. Tijdens een zitting kan de verdachte geconfronteerd worden. Een complicatie die meer aan de orde zal zijn aangezien slachtoffers iets mogen zeggen. Als zij iets willen toevoegen aan het feitenmateriaal, dan worden zij vervolgens ter plekke als getuigen beëdigd. Geen slachtoffer zit daar op te wachten. De kans is groot dat het gebeurt. Het zal langer gaan duren.

**5. Denkt u dat het wetsvoorstel de rechtspositie van de verdachte zal veranderen?** In principe zou dat niet mogelijk moeten zijn. Wel denk ik dat zijn/haar positie zal worden uitgebreid. Met name het toevoegen van feiten door het slachtoffer zal leiden tot procesveranderingen zoals het ter plekke beëdigen en verhoren van dat slachtoffer. Ook worden de kansen dat de strafzitting moet worden aangehouden groter.

**6. Heeft u het idee dat het slachtoffer op de stoel van de rechter gaat zitten als hij zich uitlaat over schuld, straf en bewijs?** Nee. Een officier doet dat ook niet, maar geeft wel aan dat hij of zij meent welke straf gepast is. Een officier geeft eigenlijk aan wat hij als rechter zou doen. Een officier zit wel op de stoel van de rechter. Een slachtoffer moet zich realiseren dat hij, zodra hij aangifte heeft gedaan, het uit handen geeft. Op dat moment ben je het kwijt. Om die reden vind ik het goed dat bij zedenzaken, slachtoffers die aangifte willen doen, in eerste instantie minstens een week de tijd krijgen om na te denken. Als het maatschappelijk gezien belangrijk is om het uit te zoeken, dan kan het ook zonder aangifte.

**7. Vindt u dat het slachtoffer een zelfstandig procespartij in strafproces zou moeten worden?** Het gebeurt automatisch met het wetsvoorstel. Slachtoffers krijgen aanvulling van het spreekrecht. In de praktijk zal dat gelezen worden als weldegelijk een onderdeel van het strafrecht. Dat is mijn probleem. Iets waarvan ik jaren heb verkondigd dat het niet mag, mag ineens wel. In de praktijk zal het slachtoffer een zelfstandige procespartij worden met het wetsvoorstel.

**8. Zou de verdachte direct moeten kunnen reageren op hetgeen het slachtoffer zegt?** In het wetsvoorstel wel. De verdachte zelf of zijn advocaat. Logisch ook. Je loopt het risico dat nieuwe feiten aan de orde komen en daar moet op gereageerd worden en dan krijg je het fenomeen dat het slachtoffer als getuige moet worden opgeroepen. Als een deel van de tenlastelegging wordt bekend, dan krijg je dikwijls aan het eind van de zitting een verontschuldiging. Ik hecht daar niet zo veel waarde aan. In het huidige spreekrecht heeft de verdachte niets te vertellen. Je kunt niet zeggen dat het wel meevalt.

**9. Het slachtoffer spreekt van een dader in plaats van een verdachte, voordat de rechter uitspraak heeft gedaan. Wat vindt u daarvan?** Ik vind dat het wetsvoorstel niet in strijd is met de onschuldpresumptie. Het geeft ons de taak te hameren op het feit dat slachtoffers dat niet moeten doen, omdat ze erop aangevallen zullen worden.

**10. Denkt u dat het wetsvoorstel in strijd is met de onpartijdigheid van de rechter?** Ja. Rechters zijn mensen. Het is goed (zeker bij zwaardere zaken) dat er drie rechters zitten. Zij kunnen elkaar in het gareel houden. Een goede slachtofferverklaring (ik heb het over een goede slachtofferverklaring in het huidige spreekrecht) moet invloed hebben op beslissingen van rechters. Je maakt mij niet wijs dat rechters een slachtofferverklaring naast zich neerleggen en verder gaan met onpartijdig oordelen. Zo werkt het niet. Ik heb het liefst dat het slachtoffer de slachtofferverklaring zelf voorleest, want dan is de impact groter. Soms lees ik het voor, soms leest de voorzitter het voor. Het ligt er aan wat wordt afgesproken. Als de voorzitter het voorleest, dan zie je de andere twee rechters naar de verdachte kijken, om te zien hoe hij erop reageert. De voorzitter vraagt meestal aan de verdachte wat hij ervan vindt. Als een verdachte onderuitgezakt zit of iets dergelijks, dan heeft dat ook invloed op de rechtbank. Dat kan niet anders. Ik vind het belastend voor de politierechter, dat hij het alleen moet doen. Soms loopt de politierechter de raadkamer in. Ik vind dat goed. Ik zeg dan tegen het slachtoffer dat de politierechter er goed over wil nadenken. Sommige rechters laten blijken dat ze een hekel hebben aan slachtoffers en zeker aan mensen van Slachtofferhulp. Dat laten ze aan alles blijken. Ik denk dat ze zich verzetten tegen de beslissing die daar ooit in is genomen. Het gaat me te ver om ze daar op aan te spreken tijdens zitting, maar ik merk wel dat het gebeurt. Soms kijkt de rechter het slachtoffer aan en dan vraagt het slachtoffer zich af of hij toch antwoord moet geven, terwijl van te voren is afgesproken dat ik dat namens het slachtoffer zou doen. In de meervoudige kamer gebeurt dat nooit. Daar zitten meer ervaren rechters die de vordering van de benadeelde partij accepteren. Hetzelfde geldt voor advocaten-generaal of officieren van justitie. Als ik zes jaar geleden een e-mail stuurde, omdat ik de tenlastelegging had gelezen en het klopte niet met de aangifte van het slachtoffer, dan moest ik me er vooral niet mee bemoeien, want ik begreep het toch niet. Inmiddels wordt vooraf overleg gevoerd en dat kan ik weer vertellen aan het slachtoffer. Slachtofferhulp is meer ketenpartner geworden met het openbaar ministerie, dan in het verleden het geval was.

**11. Is het spreekrecht nog wel van het slachtoffer als Slachtofferhulp de schriftelijke slachtofferverklaring opstelt en in sommige gevallen zelfs voorleest?** Ik vind dat niet. Ik kan niet zeggen dat het universeel is binnen Slachtofferhulp. Ik heb jou verteld hoe ik het doe en dat vind ik het meest eerlijk. Ik hoop dat iedereen binnen Slachtofferhulp dat doet. Slachtofferhulp zelf heeft nog geen standpunt ingenomen. In Utrecht zijn ze bezig met het beleid dat wij als organisatie gaan voeren, naar aanleiding van het wetsvoorstel. Wat dat centrale beleid gaat inhouden, dat weet ik niet precies. Ik hoorde wel dat de meningen uiteenlopen.

## Bijlage 16

*Een interview met één van de nabestaanden in de zaak 'Schijn bedriegt' afgenomen op 24 november 2015 over het wetsvoorstel onbelemmerd spreekrecht.*

**1. Heeft u de zitting bijgewoond?** Nee. Ik hoorde het een paar dagen na de zitting. **Had u er wel bij willen zijn?** Ja, ik had er graag bij willen zijn.

Ik ken de buurt waar de verdachten woonachtig zijn. Vorig jaar ben ik op een zondag met de trein daar naartoe gereden om te kijken.

**2. Wat vindt u van het wetsvoorstel?** Aan de ene kant vind ik het verdedigbaar. Aan de andere kant spreek je tegen een verdachte en die is niet altijd dader. Emoties en juridische vraagstukken lopen door elkaar.

Ik kan me voorstellen dat de nabestaanden iets kunnen zeggen als de rechter uitspraak heeft gedaan. Na het vonnis dus. Ik vind dat geen mosterd na de maaltijd, want de nabestaande kan de veroordeelde alsnog toespreken en zijn hart luchten. Als er spreekrecht komt na de uitspraak van de rechter, dan heeft het spreekrecht geen invloed meer op de hoogte van de straf.

**3. Denkt u dat het wetsvoorstel in strijd is met de onpartijdigheid van de rechter?** Het is afhankelijk van de persoon van de rechter. Nogmaals, het zijn allemaal mensen en de ene rechter toont meer emotie, gaat meer mee met de emoties van het slachtoffer dan de andere rechter. Vaak zie je ook in hoger beroep dat de straf lager of hoger is, omdat er dan andere rechters zitten die de zaak beoordelen.

**4. Vindt u dat volstaan wordt met het huidige spreekrecht?** Nee, spreekrecht na de uitspraak van de rechter.

Ik heb een periode continu CSI gevolgd op televisie. Nu is dat niet meer. Ik heb wel eens wakker gelegen van de hele situatie.

**5. Zou een verdachte direct moeten kunnen reageren op een slachtoffer?** Nee, dat zou hij in overleg met zijn advocaat moeten doen.

**6. Vindt u dat het slachtoffer of de nabestaande direct zou moeten kunnen reageren op de verdachte (of zijn advocaat)?** Mijn voorkeur gaat uit naar een schriftelijke reactie. Ik heb het idee dat een slachtoffer (of een nabestaande) en een verdachte die tegen elkaar praten in de rechtszaal, zal leiden tot een onhoudbare situatie in die zin dat het uit de hand loopt. Als dat gebeurt, dan leidt dat tot onnodig pijn aan de zijde van het slachtoffer.

**7. Denkt u dat het wetsvoorstel in strijd is met de onschuldpresumptie?** Ja, want je bent onschuldig tot het tegendeel is bewezen en dat is pas na de uitspraak van de rechter en de nabestaande heeft het voor de uitspraak al over een dader.

**8. Wat vindt u ervan dat Slachtofferhulp Nederland veelal wordt afgeschilderd als stichting die slachtofferverklaringen opstelt voor slachtoffers en nabestaanden en het daardoor geen spreekrecht meer is van slachtoffers en nabestaanden?** Slachtofferhulp hoort een klankbord te zijn voor de nabestaanden en slachtoffers. De pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet. Als een verdachte het alleen zou moeten doen, zonder advocaat, dan zou het ook een lastig verhaal worden voor hem.

**9. Zou een slachtoffer naar uw mening een zelfstandige procespartij moeten worden?**

Ja. **Waarom?** Slachtoffers worden meegesleurd in iets waar ze niets aan kunnen doen. Ze worden opgezaagd met allerlei vragen en emoties die ze levenslang bij zich dragen. Dat is ook waar ik vooral tegenaan liep. De tijd dat mijn broer was verdwenen en de tijd dat zijn lijk was gevonden. De manier waarop het contact door de directe nabestaanden van mijn broer werd afgeschermd. Zijn vrouw die nergens op reageerde, net als zijn kinderen. Ik zat met zoveel vragen. Eigenlijk sta je volledig buiten spel. Je hebt geen enkel recht, geen enkele mogelijkheid om ergens achter te komen. Alle nieuwtjes over de zaak lees je in de krant en het waren geen leuke dingen die ik heb gelezen. Bijvoorbeeld hoe mijn broer is gevonden. Ik geloofde bijna dat het zijn eigen schuld was. Het lijk van mijn broer is zorgvuldig verpakt met landbouwzeil en spanbanden er omheen. Iemand die zoiets doet, spoot niet. Afgelopen zomer hadden we familiedag. De vrouw van mijn broer en zijn kinderen waren uitgenodigd, maar we kregen geen reactie. Het contact is overigens altijd minimaal geweest tussen de rest van de familie en het gezin van mijn broer. Ik ben blij dat mijn ouders niet meer leven, want zij hadden dit nooit kunnen verwerken. Leven tussen hoop, vrees en angst. Daarbij komt dat de kinderen van mijn broer niets wisten van het dubbellevens van mijn broer. Ik ook niet. Iedereen dacht dat mijn broer een gewone man was die hard werkte. Er ligt een ontkenkende verklaring. De verdachten zeggen dat mijn broer de woning levend heeft verlaten, maar hij is wel verpakt in landbouwzeil in een bos gevonden. Als je ergens op bezoek gaat en iemand krijgt een hartaanval, dan bel je toch 112? Als het een natuurlijke dood is, dan zeker want je hebt niets fout gedaan. Toen er nog geen sectie was verricht, dacht ik misschien is mijn broer wel op het verkeerde moment, op de verkeerde plaats geweest. Tilburg is drugsstad nummer 1 en zijn werk stond in het teken van de natuur, het Brabants landschap.

**10. Heeft u zelf professionele hulp gehad na de dood van uw broer?** Nee. Je loopt tegen een muur aan. Er is geen enkel recht om iets te doen of om iets op te pakken. Je kunt niets afdwingen. Het is alsnog ieder voor zich voor wat betreft de nabestaanden. Gelukkig heb ik met een van mijn broers kunnen praten. Met mijn zussen kon ik er niet over praten. Mijn overleden broer was de oudste van zes kinderen. Ik was de derde. Het zijn ook dingen die je nooit meemaakt. Je weet niets. Alles wat je te horen krijgt, hoor je via de media. Ik heb het er wel eens over gehad met een goede vriendin van me. Het is iets wat je nooit meemaakt. Je gedachten gaan alle kanten uit. Op een gegeven moment vroeg ik me af of ik wel wilde weten wat er in de laatste uren van mijn broer zijn leven is gebeurd. Tijdens de crematie heb ik wel met de vrouw en kinderen van mijn broer gepraat. Zijn oudste zoon heeft toen gezegd dat hij een keer naar mij toe wilde komen om te zien waar zijn vader is opgegroeid. Dat werd later afgekapt. Zij hebben allemaal hun eigen leven opgebouwd. Ik denk dat er een heel stuk schaamte zit. Af en toe vraag ik me af wat mijn broer in godsnaam voor man is geweest. In de media wordt een beeld gevormd over mijn broer. Wat wij weten is niet meer dan dat hij blijkbaar drugs- en seksverslaafd was en dat daar een deel van zijn tijd en geld inzat. Het dubbellevens van mijn broer was wel bekend bij zijn vrouw.

**11. Had u professionele hulp gewild?** Nee. Rondom die zitting is alles weer naar boven gekomen, maar dat is normaal denk ik. Ik praat niet graag over de dood van mijn broer.